

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

DE
STUDIO JURIS

DISCURSUS,

Cum tractatu

DE

MUTUI NA-
TURA,

ix Principiis Juris natu-
ræ, sive Philosophiæ Practicæ A-
ristotelicæ, brevi, simplici, certâ ac
perspicuâ methodô in usum
Studiose Juventutis
congestus

MATTHÆO STIERIO,
Gymnasii Senatorii, quod Erfur-
ti colligitur, Juris Professore

RUDOLPHSTADII,
Typ. CASPARIS FREYSCHMIDII
Impensis JOH. BIRCKNERI
Anno M DC LXIII.

PRÆFATIO AD E-
NEVOLUM LECTO-
REM.

A pud Platonem,
tū deniq; fore bea-
tas Respublicas, fer-
tur, si aut docti, aut
sapientes homines eas regere
cœpissent; aut qui regerent, o-
mne suum studium in doctrina,
aut sapientia collocassent. Hoc
satis, vel potius sapientissi-
mū dixerim veneranda com-
probat experientia, finis Reipu-
blicæ fradet, quæ perfectissima
societatis honoratur nomine.
Proinde ad eam salvam incolu-

PRÆFATIO AD BE-
NEVOLOM LECTO-
REM.

A pud Platonem,
tūm deniq; fore bea-
tas Republicas, fer-
tur, si aut docti, aut
sapientes homines eas regere
cœpissent; aut qui regerent, o-
mne suum studium in doctrina,
aut sapientia collocassent. Hoc
sapiens, vel potius sapientissi-
mum dicitur veneranda com-
probat experientia, finis Reipu-
blicæ suadet, quæ perfectissimæ
societatis honoratur nomine.
Proindè ad eam salvam incolu-

mem retinendam, non una ei
 sufficit deliberatio. Quapropter
 rectè recēset Aristoteles certa ca-
 pita, de quibus in Rebuspubl. de-
 liberationes suscipiantur. *1. Rer-
 zar. 4.* dicit (1.) deliberari de ve-
 stigalibus & redditibus publicis.
 (2.) de bello ac pace. (3.) de cu-
 stodia regionis. (4.) de impor-
 tandis & exportandis (5.) de le-
 gum constitutione. Et *in libr. 4.
 Polit. 14.* addit adhuc alia. (1.) de
 societatibus & fœderibus vel fa-
 ciendis, vel rumpendis (2.) de
 legum abrogatione. (3.) de mor-
 te & suppliciis (4.) de exilio. (5.)
 de publicatione bonorum. (6.)
 de creandis Magistratibus. (7.)
 de cognoscendis & repetendis
 rationibus eorum, quæ in Magi-
 stratu gesta sunt. Hisce omni-
 bus;

bus, quod palmarium esse duxo, addi potest religio. Nam sine ea omnes in civitate susceptæ deliberationes ac actiones erant frustraneæ. Quare non minus rectè quidam in suo aureo libello (qui agit de Principis, Regni & Aula institutione) asserit, verb. *Ac religio sanè, non solum à Rege sed cum ipso est colenda, sed legibus item firmanda & tuenda inter cives: Sublatâ enim eâ ex civitate, tota etiam Respublica pereat, necesse est: cum omnibus vitis, sceleribusq; detur licentia. Undè vel ea de causa religionem Reipubl. Varro putabat pernecessariam esse, ut de illo refert Augustinus, quod populus metu Deorum injecto legibus & Magistratui citius pareat. Idem ferè vult nonnemo in suis secretis*

Politicis, secreto i. verb. Das fürnehmste Secretum Politicum so ein Potentat / Fürst und Herr zu consideriren / und nitler aus Achtung zulassen / ist / daß er die wahre seligmachende Religion / sammt der Gerechtigkeit Handhabe / und mit allem Eyffer und Ernst zu jederzeit Befördere.

(*Et paulo post :*) *Hanc enim ob causam maxime Reges creati, constituta civitates, & Respublica sunt, sine qua nullum imperium consistere potest. Illa Aristotelis in medium producta capita, de- que singulis ab eo nobis relictas regulas explanandas tam diu relinquam, donec alio tempore tractandi dabitur occasio nostrum Juspublic. Romano-Germanicum. Ne autem unicum*

eorum sicco pede (ceu loqui
 amamus) transire videar, per
 transennam saltem inspiciantur
 rogitō Aristotelis *all, 1. Rhet. 4.*
 verba, de legum constitutione ita
 sonantia : utile autem est, ad le-
 ges ferendas, non tantum scire, quæ
 gubernandi ratio conferat ad civi-
 tatem tuendam, considerans id
 ex superiorum temporum historia,
 sed & nosse, quibus legibus alii po-
 puli utantur, & quales quibus
 conveniant. Constat itaq; ad le-
 ges quidem ferendas utiles esse li-
 bros, quibus terrarum situs ac de-
 scriptiones continentur : nam ex
 his leges & instituta Gentium hauri-
 ririqueunt. Ad dandum autem
 de rebus publicis consilium, histo-
 rias eorum, qui res gestas literis
 prodiderunt &c. In eod. lib. *Rhet.*

1, ita ait: *Jam quod maximum, Legislatoris quidem iudicium est, non de una aliqua re, neq; de presentibus, sed & de futuris, & universè; Proindè idem Philosophus 3. Rhet. 17. legem in judiciis controversis, tanquam fundamentum, & alibi animam esse, annuit. Caterum, cum leges per hypothesin non unà laborent imbecillitate, multaq; ad Rempublicam constituendam ac conservandam suscipiendæ sint deliberationes, quilibet affirmare audebit, legem interpretandi & applicandi habitum, vel Legislatoriam, consultatoriam prudentiam &c. opifices nunquam, cum lacte materno imbibisse.*

Quapropter, paucos pares

vel idoneos putari ad Reipublicæ capessendæ gradum, quippe qui, non cognoscant modò oportet quid agatur de præsentibus, verùm etiam mente & cogitatione sese eò convertant ac callidissimè perpendant, quid futurum sit. Præterea, neque minus in rebus gerendis prompti, quàm excogitandis sint, legum non absimiles, quæ ad vitiosos coercendos, non iracundiâ, sed æquitate sequuntur. Porro Rempublicam amplificent, cum ipsius fulcimenta labefactari, convelli, conflictariq; conjiciunt, eam auxiliò adjuvent, ejus, posterorumvè consulant salutem, propriam deserant, eumque juxta seditionem ac discordiam ventum vident, eas com-

primant, ne funditus trahatur patria, vitio non affines sint, sed ea declinent, cæteris specimen dent, ab iis eorum maximo perere flagitat officium ac studia.

Quid quod, sudandum est iis, qui Magistratum gerunt, pro communibus commodis ad eundem inimicitiam, subeundam pro Republicam sæpè tempestates: cum multis audacibus, improbis, non nunquam etiam potentibus dimicandum *Cicer. pro sest.* Et hoc est de Republicam benè mereri, quò ex omnibus rebus humanis præclarius aut præstantius nihil esse potest; Inde laudandus erit ille, qui mori anxie desiderat pro patria. Hisce sese involvere periculis omnibus, non ineruditi, sed potius

eru-

eruditi erit. Hinc nullus, nisi rationis destitutus usu, vel stolidus negabit, Magistratum doctum ac virtuosum in Republica animam jure appellari, & subiectos ipsius exemplò componendos esse debere. Proinde deplorandum potius, quàm admirandum, quod hodiè ii, qui quotidie (juxta tritum in sermone proverbium) domi ad fornacem poma inverterunt, nec ab ineunte ætate mores indutos, exuere duros, ex quibus integras conflatas circumspicere licet civitates, literatos, cum sese cum illis non vulgant, præ se contemnant, despiciant, pro nihilo putent, nec curent, nec cogitent, cum potius, qui ad Rempublicam conservandam plus operatur, ho-

noribus, dignitatibus, ac præmi-
 is amplissimis esse decorandum,
 amplificandum, quò cæteri, qui
 à pueritia vestigiis ingrediuntur
 eruditorū, ac in eo collaborant,
 ut Reip. aliquando opem ferant,
 iis magis magisque commovean-
 tur, eliciantur, invitentur, mul-
 toque vigilantius enitantur. Ali-
 às literatis nihil magis accidit in
 ejusmodi civitatibus, quàm ut
 magnis & multis incommodis
 ac turpibus judiciis conflicten-
 tur, subeantque periculum, do-
 lorem, calamitatem, notam tur-
 pitudinis ab imperita ac insulsa
 multitudine, ut & famam cru-
 delitatis. Verbo: quò quis indo-
 ctissimus, eò impudentissimus.
 Ante aliquot annos quodam in
 loco, relatum memini, cum qui-
 dam Vir doctus in Senatum ele-
 ctus

Etus fuisset cujusmodi imperiti
 prolatum fuisse hoc : Es ist as
 hermal ein Leseengel in Raht
 kommen. Item, wenn man einen
 Doctor oder Gelehrten in Raht
 setzt. Ein Messer auff einen al-
 ten Belke weht. Hasen mit al-
 ten Hunden heht. So heist es
 übel gesetzt / übel geweht / und ü-
 bel geheht. Inde non minor il-
 lud aliquando literis proditum,
 quosdam nefandis ac adultis vi-
 tiis contaminatos ac cumulosos
 quosdam in loco imprudenter
 voluisse, ut tūm Vir magni no-
 minis, celeberrimus Jctus in
 centum deferret, quicquid ope
 eruditionis cum improbo ac ma-
 gno labore acquirebat. Liceat
 exclamare. O Justiniane ! ubi
 es ? ubi privilegia eruditorum ?

Quid

Quid extra ejusmodi viros sum-
 mâ doctrinâ præditos, literato
 Magistratui in horas, in mo-
 menta accidat, meum non est
 verba fundere. Si tres aut qua-
 tuor menses aliqua ampla ac po-
 tens civitas ex armata esset viris
 doctis, quale foret regimen?
 quale litigium? quales querelæ?
 si anima è corpore humano fu-
 isset ablata, quid esset? Valdè
 igitur Anabaptistas & Weigelia-
 nos errare concluditur, qui Ma-
 gistratum, vel politiam subla-
 tum volunt omnem.

Cùm igitur hæc omnia per rei
 naturam aliter sese non habeant,
 exindè quilibet assentiet Plato-
 nis dictorio, tum denique fore
 beatas Respubl. si aut docti, aut
 sapientes homines eas regere

cœpissent : aut qui regerent, omne suum studiū in doctrina ac sapientia collocassent. Absit me excludere velle Viros singulari experientia rei familiaris præditos, quibus Resp. ob diversas instituendas deliberationes indiget. Quales Viros, si quodam in loco, hic sanè invenire licet : ita, ut ex doctis, ac usu scil. peritis Magnificus noster Senatus, ad Aristotelis & Ciceronis voluntatem sit collectus. (Silentio involvam, quendam Senatorem, benè de Republica sentientem, Virum piū, cordatum, cum quo quotidie convictum habeo, cujusq; filius solus aliquot hebdomadas in Jure me usus est Præceptore) Ciceronis verba de ejusmodi Viris silentiō transmittere

tere non possum, quæ hæc offic.
*Ad ea eligenda, quæ dubitationem
 afferunt, adhibere homines doctos
 debemus, vel etiam usu peritos, Et
 quid bis uno quoque officii genere pla-
 ceat exquirere. Liceat itaque confi-
 derare, & animò acuto colligere,
 illam civitatem, quæ præ cæteris
 in nostro Imperio Romano Ger-
 manico singularibus condonata
 est privilegiis, Regalibus, Li-
 bertatibus, aliisque juribus (de
 quibus in privatis collegiis Deo
 auxiliante juxta Aristotelis su-
 pra recensita capita pluribus)
 eam non mediocriter doctos in-
 hiare, nullum non lapidem mo-
 vere, maximò perè necesse habe-
 re, quò modò civium filii tam
 publici, quàm privati juris imbu-
 antur scientiâ, qui civitati Jura*

acquirant, acq̄uista conservent,
ac, quicquid è Republ. sit, cen-
seant.

In quam rem, Magnificus,
Nobilissimus, Aplissimus, Con-
sultissimus Senatus suas cogita-
tiones abjecit. Quâ, Reip. sa-
luberrimâ deliberatione institu-
tâ, mihi ex singulari benevolen-
tia Professio Juridica in Gymna-
sio, fuit delegata. Cùm nun-
quàm inibi Jura monstrata fue-
rint, non absre esse putabam,
quandam congerendam esse
formulam, quæ publicam ad-
spiciat lucem, ex quâ aliquô
modô conjiciatur, quâ methodô
tyrones Deo adjuvante Juris do-
ctrinâ sim armaturus, ut non
oppugnare patriæ commoda,
verùm pro iis pugnare, togatæ

Reip. mederi, in rebus magnis, memoriaque dignis, consilia primùm, deinde acta, postea exitum intueri, benevolentiam multitudinis sibi metipsis *abstinentiã & continentia* consecrari, denique virtuosè operari ac imperare possint. Nam eleganter quidam monet, *refrenet prius libidines, iracundiam teneat, spernat voluptates, coërceat avaritiam, ceteras animi lases repel- lat: tum incipiat aliis imperare cum dedecori & turpitudini parere desierit.* Turpe enim aliàs est, eum, cujus pudoris ac Justitiæ exemplo subjecti, uti juxta vivendi regulam agere debent, in aliquo libidinis crimine comprehendi.

Cum hisce minus disconvenit illud Ciceronis 3. *de LL. Se-*

natorium ordinem vitis carere, cateris specimen, nec venire quidem in eum ordinem, quemquam vitii participem debere. Nam nullum est vitium tetrius, quam avaritia, praesertim in principibus & Reip. gubernantibus. Habere enim questui Reip. non modò turpe est, sed sceleratum & nefarium. Hisce juris naturæ conclusionibus applicari potest ipse sacer codex, ex quo colligetur idem ferè quod de Magistratu disserui quibuscunque Reip. cura, ejusque administratio sit committenda. Jethro ad Moisen dicebat Exod. 18. 21. Et tu elige ex omni populo viros fortes, timentes Deum, viros veridicos, odio habentes avaritiam. Hac de re doctè disse-

fuit in suis lectionibus in locutus de
Magistratu Politico §. 9. Vir à nul-
 lo unquam satis laudatus, Luthe-
 ranæ religionis propugnator
Dn. Dr. Johann. Musæus Jenæ. (1)
 & ante omnia administratio
 Reip. concedenda est Viris qui
 Deum timent. Non solum
 quia sapientia, sine qua imperia
 rite gubernari non possunt, ini-
 tium est timor Domini *Psal. III.*
v. 10. Prov. I. v. 7. sed etiam ipsi
 sc. Magistratus loco Dei sunt,
 ejusque in terris ministri, cum quo
 non est iniquitas, vel acceptio
 personarum *2. Paral. 19. v. 7.* ad
 cujus nutum & voluntatem uni-
 cè ipsis respiciendum, si dignè
 quidem officio suo præesse ve-
 lint. (2) Requiritur, ut sint viri
 fortes ac strenui, ob innumeras

molestias, labores & pericula cum quibus conjuncta est imperii administratio. (3) Debent Magistratus esse veritatis amantes. Ut enim mendacium à Diabolo est *Jobann. 8. v. 44.* Ita Magistratui, qui Dei minister & vicarius est, nihil magis convenit, quam veritas: Deus enim est Deus veritatis *Psal. 31. v. 6.* & ejus judicia sunt secundum veritatem. (4.) Debent esse viri sapientes & intelligentes (*E. docti ac eruditi Magistratus opus est ope;*) ut pote quibus incumbit tota moles Reip. ejusque salus, quæ sine insigni prudentia (*ea sc. quæ prærequirit scientiam*) nec promoveri, nec conservari potest (5.) Justitia, (quam præcipiunt leges. E. debet esse Juris

peritus, ejusque interpres) mansuetudo, clementia magnanimitas & alia virtutes, ut quamvis bonum virum ita cum primis Magistratum insigniter commendant. Fidelis igitur Praeceptoris est haecce requisita ac virtutes auditorum cordibus in simul docendo imprimere, ne judicent sc. aut amoris, aut cupiditatis, aut iracundiae, aut doloris, aut laetitiae affectu; aut denique neque spe, neque timore, neque errore, neque aliqua per motione mentis, quam veritate, aut praescripto, aut juris norma aliqua, aut judicii formulâ, aut legibus. Quibus symboli loco addenda: omnibus Reip. clavem tenentibus commendanda duo Platonis praecipua, ut (1)

civium utilitatem sic tueantur, ut
 quicquid agant, ad eam referant,
 obtiti commodorum suorum. (2.) ut
 totum corpus Reipubl. curent, ne
 eum partem aliquam tuentur, re-
 liquas deserant. Eò enim omnis
 vitæ nostræ ratio transmittenda
 est, ut magnam nominis nostri
 famam ex maximis in Rempubl.
 meritis collatis posteris relin-
 quamus, quod accidit honestè,
 sive justè agendo. Proindè non
 minus scitè quàm benè dicit Ci-
 cer. 2. offic. Justitiam fundamen-
 tum esse, cujus verba sequentia
 hæc: *Ne quid contra equitatem
 consendas, ne quid pro injuria.*
*Fundamentum enim perpetue com-
 mendationis & fama, est justitia,
 sine qua nihil esse potest laudabile.*
 Nam, quis est, quamvis sit ado-

lescens, cui sit exploratum, se ad vesperum victurum. Quapropter auditorum rei cardo in hoc vertitur, cum ad Reip. fastigium Deo favente aliquando sunt e-
 vecti, honestè vivant ac constan-
 tes sint in deliberationibus Rei-
 publ. sive patriæ utilitatem con-
 cernentibus. Non enim satis
 est deliberare quid faciendum,
 non faciendumvè sit, sed firmi-
 ter etiam consistere ac commo-
 rari oportet in eo, quod fuit de-
 liberatum, si cadant, Reipublicæ
 mutatur facies.

Quibus commodè adnectere
 lubet, quod monstrat Cic. *i. offic.*
 verb. *Est igitur proprium munus*
Magistratûs, intelligere se gerere
personam civitatis, debereq; eius
dignitatem & decus sustinere: ser-

vare

*vere leges, iura describere, & fidei
 sue commissæ meminisse. Indè non
 minori curæ eis esse debet, qua-
 lis Respubl. post mortem futu-
 ra, quàm qualis hodiè sit. Ut hæc
 omnia decenter fiant, requi-
 ritur insuper ut vitiositates ex-
 tirpentur & Republica præcipuè
 adulteri, scortatores, qua de re
 videatur L. D. Mengrinus in suis
 casibus conscientia quest. 84. in 5.
 præcept. Obrigkeit sollt Schand
 und Laster straffen / vornehmlich
 chen öffentlichen Ehebruch und
 Hurerey. Id. quest. 98, in 6. præ-
 ceptum; Hocie adulteria leviter in
 multis locis puniuntur, & ubi etiam
 severissima ea de re leges habentur,
 tamen clarent ferè executione. Ideò
 Deus totas regiones punit variis
 calamitatibus quia Magistratus in*

*suo officio hac in parte negligentem agit. Osiand. in Hiob. c. 31. conf. etiam Osiand. in Deut. c. 22. Veit Dietrich. in Deut. 22. Luther. in seinen Tischreden: gar kein Zweifel ist dran/das deshalb viel gemeine Straffen täglich über uns gehen / das solche Laster so gar keine Straffe haben. Wenn ein Ehebrecher am Leben gestrafft / und ihm der Kopff abgeschlagen würde. / so hätten wir mit den *questionibus* von Ehebruch ist nicht soviel zuthun. Quare Justinianus quodam in loco meretrices vult prorsus eliminatas. Quod si Magistratus connivet, Deus ipse vindicat de illo. Hinc Ludovici Regis Gallia sapiens fuit tritum hoc: *principem, qui punire potest crimen, nec punit, non minus coram Deo reum esse, quam si id ipse perpetrasset.**

sci. Hæc omnia de Magistratu nimis prolixè deducta, commodissime reduci posse ad tria, reor, quorum mentionem facit Aristoteles 5. *Pol. 9.* quæ videre licet in sequenti discursu, ex quibus etiam testis necessaria requisita exhausti. Ne prolixis sermonibus vel verbis in cæteris Magistratus partibus delineandis commorer, me porrò etiam ratione methodi sistam. Eam, quod spectat, quilibet ex sequenti formula facile conjiciet, quomodo meos auditores Juris scientiam sim docturus, sive hic, sive simili, sed ratione salarii pinguiori conditione oblatâ alibi, imprimis privatim. Negare equidem non possum, aliter eos esse informandos, qui publicè necessa-

riorum Juris naturæ principiorum, Juriumque cognitione, materiæ pectus aliquo modo locupletarunt; aliter eos, qui adhuc locupletant. Cum svavi jucunditate methodi adhibitâ diligentia, studiosis licet antea nunquam Jura salutaverint (biennii spatium, sive hic, sive alibi apud me commoratis, tum satisfactum esse, existimo, nec ad Juris praticos intelligendos, litigantium causas in judicio defendendas, amplius quicquam desiderari posse.

Nihil enim magis conor, quam ut primò ipsa proponam principia Juris naturæ, theoriâ, ac praxin, ita, ut spartæ meæ satis fiat, Reip. consulatur. Nam affirmat fons latinitatis. *Civ. 3.*

de Divin. Nullum munus Reip. afferri majus meliusvè posse, quàm si doceamus atque erudiamus juventutem. Hanc docendi viam, quâ partim ductus, partim speculando inveni, quantum mihi datur intelligi longè fructuosior, perspicuiorem ac brevior, iudico (hoc est quæstione formatâ, subjecti ac prædicati inspicere habitudinem) quàm ea non inspectâ, Doctorum hinc inde nudas congerere subtilitates theoreticas (non intelligo practicas:) salvò tamen aliorum iudiciò, ne infimum quidem eruditorum, me obtinere locum puto.

Amans aliàs sum veritatis, certitudinis (non opinionum) brevitatis, nisi materies aliud

svadeat , perspicuitatis in do-
 cendo ac scribendo , ac ad quas
 me natura mea rapit. Non ne-
 cessaria , ac ad ostentationem
 magis, quàm ad utilitatem com-
 posita, fugio & detestor, imi-
 tando meos duos Præceptores
 in Saxonia inferiori acutissimos,
 qui mihi ad instar parentum fu-
 erunt, quorum memoria, nun-
 quàm ex animo meo discedet.
 Si quibusdem pro fideli infor-
 matione ac saluberrimis confi-
 llii, sanè gratias referre deberem
 maximas. Summis ea ad astra
 hic tulissem laudibus, nisi, eos
 non laudis cupiditate flagrare,
 meminissem. Quid ego eos lau-
 dem? cùm aliàs Viri excelsi ob
 varia eorum animi dona, sum-
 mum ingenium, summamque

doctrinam, tam in Theologica, quam Juridica, nihil dicam de Philosophica Facultate, tantum tribuant, quantum eorum osiores fortasse nemini atque adeo, quantum prorsus nemini.

Meo animo aperto, nulla simulatione tecto, mihi incidit, difficile quidem esse omnino aliquid conari, & prestare citra errorem & accusationem. Difficile vero est, ubi quid vere ac sine errore prestiterim, tamen non incurrere in alicujus iniquum judicium & reprehensionem. Quosdam extituros, mihi presagit animus, qui hocce opusculum (quod inter aliorum scripta, ut anser inter aves sive cantilantes judicabunt,) meram invidia ac odio ducti pro nihilo ha-

bebunt, nec lectu dignum judi-
 cabunt, cum scriptum legent,
 pleraque ex Philosophia practi-
 ca fuisse deducta. Propterea me
 apud eos, qui filios suos meæ fi-
 deli informationi in Jure ac phi-
 losophia Practica, sive hic, sive
 fortunâ. Favente alibi subjicere
 cupidè cupiunt, variis calumniis
 traducent, meque illis exosum
 reddent. Sed illi erunt ferè, qui
 Philosophiæ Practicæ, ejusque
 usus in jure expertes, nihil re-
 ctum, nisi quod eorum perversæ
 rationi in hisce respondeat, ju-
 dicabunt. Verum est, artem nul-
 lum invenire osorem, nisi igno-
 rantem. Spero tamen fore, ut
 ii, methodi, meique conatus a-
 more inflammati, mihi ex corde
 benè velint, quibus me absen-

tem ab obrectatione invidiorum defendendum commendo, ita dicant rogito, facilius esse reprehendere quam imitari, nec eos mihi apud doctos detrahere aliquid existimationis, vel vitii inurere maculam; nec (licet audiam falsum aliquod in me jactari convitium) mihi dolorem incutere, sed ne illud quidem ad me pertinere significare; imò minus curare, quam si musca me laderet. Nam post sacrum Codicem hocce acerbo & sat amaro die mihi non deesse cujusd. Stoici prudens effatum: Eum enim aliquando ex quodam narratum, percepisse amico, se hominibus malè audire, respondisse fertur: quare hoc curem? cum cetera mea eos immania

lateant delicta, vitiaque abominanda; cum tamen innocens fuerit. Præterea meum etiam asylum esse Aristotelis sapiens prolatum, excelsi animi esse, recenset, nihil omnino calumniis moveri, atque injurias non tantum æquo animo tolerare, sed etiam prorsus negligere. Interim probent hanc methodum ac conatum qui possunt, damnent etiam qui volent, atque hoc tantum possunt.

Quis unquam tam eruditus, tam excellens, tam ab omni laude felix extitit, qui obtrectatione caruerit? Quis unquam tanta sapientiâ præstitit, qui maledicorum sermones effugere potuerit? Nullus sane, quem non, illum præcipue, Juris tyronibus

veram viam monstrantem; in-
 vidia ac calumnia, uti corpus
 umbra sequatur. Maledicorum
 morsus evitare non potuit pru-
 dentum prudentissimus Cicero,
 acurissimus Aristoteles, aliique
 Viri ingenii excellentes. Imò
 nostri jam adstantis Salyatoris
 Christi docta contemptui fue-
 ruut habita. Quare me ab il-
 lorum, hujusvè exemplo exime-
 re velim? Quæ cum ita sint, nul-
 la mihi præbetur ansa, quod tri-
 stem, dolore affectum, me alio-
 rum calumniæ morsus reddant,
 eorumque mendosæ, dolosæque
 lingvæ plus gladiò scindant,
 cum eorum vobe vulgatum au-
 diam, hanc methodum nullum
 sapere fructum, vel usum in pra-
 xi, cum tamen ubique contrari-

um elucescat. Quod si de bene-
 volorum lectorum bona opinio-
 ne erga me dubitare non necesse
 habeam, me benevolentiam cum
 meis officiis in loco compen-
 sandos nihil diligentiz relictu-
 rum, eis sanctè promitte ac re-
 cipio. Hisce valeant ac favere
 mihi pergant, qui de me benè
 sentiunt, quorum tam diu, quam-
 diu Spiritus meos regit artus,
 officiosissimus ero, qui sum. Da-
 bam ex Musæo meo Erfurti Idib,
 Februar. Anno 1663.

Dum tua scripta offers
Themidi, Te mutua
rite

Pro tantis meritis gloria
lausq; manent.

Ita ex anima vobis

**Christoph. Philip. Richter D.
Com. P.C.**

**Collegii Jurid. Ordinarius & b. &
Decanus.**

Mutua, quæ Musis debes, cum
fænore reddis:

**Alma TIBI tribuet præmia justa
Themis**

**In gratiam Domini Autoris ami-
citæ ergò fac.**

**Abasuerus Fritschius J. U. D.
& Consil. Rudolphstadio-
Svartzburg.**

Dum quæ sint monstra
Stagiteo mutua du-
ctu,

Insignis cinerem vi re-
vocare Patris.

Patris si revocas cinerem;
hinc Themis afferet aur-
rum:

Fama catenatos dete-
get usq; legos

Quibus Paucis Clarissimo Domi-
no Autori, Amico amicissimo &
conterraneo suo, in simul de
præ clara Sparta animus gratu-
labundus, honoris & amoris cau-
sa de properare & voluit & de-
buit.

Nicolaus Breterniz. p. 6.
Poligr. Rudolphstat.

DISCURSUS DE STUDIO JURIS

 Uenamodum multas, quendam in montem ducentes in venire licet vias, quarum una pectus, altera vero ad instar circini formæ ducit: ita etiã ad Parnassum, ubi Musas habitare, cecinere Poëtae, diversas ac distinctas docendi in venire vias. Quare multi, qui aliquando patriæ ac Reip. Consilio & prudentiâ præesse cupiunt, non raro per multos annos in Juris via, ob Philosophiæ, ejusque in Jure usus ignorantiam, modo huc, modo
 illuc

A

illuc, incerti ambulant (*penè dixeram, quod sine illius adjuvante, velut in tenebris palpant.*) Præterea, quod sanè deplorandum, tempus ac sumptus hodiè acquiritu difficiles, frustra in iis, quæ non privatam, tantum abest, ut publicam sapiant utilitatem, consumunt. Non paucos memini studiosos, in colligendis Doctorû responsionibus circa leges pugnantes, earumq; varias conciliationes incredibiliter ac maxime delectari, posthabitis ipsis juris fundamētis, vel ejus naturâ, non nescientes illas Doctorum pro & contra agitas, interdum circa unicam legem, innumerabiles ferè conciliationes ac controversias, nomen saltem mereri opinionum, omnemque opinionem, cum metu falsi esse conjunctam; præ primis inibi ubi spectâ ac sepositâ Philosophia practicâ, historiâ Roma-

nā, una lex ex altera conciliatur, nec earum inspicitur natura, cornua disputationis (uti Cicero de divinat: loqui, solet) commoventur. Hisce dictis suū etiam adjicere videtur calculum *sydus illius almæ Sælane, Magnif. Struvius Patronus, Factor, Promotor ac quondam Preceptor meus summo amore prosequendus in sui Syntagmatis Juris, Prefatione parti. I. cujus summi viri verba ad scribere liceat: poterunt ut verò illius loco (dicit) nostro quidem judicio esse certa in singulis materiis fundamenta, & solida principia: secundum que si quis incedat, & rite ad controversias dirimendas manus quasi ducatur, difficultates oborientes superabit. Et paulo post: Deprehendere etiā licet, quod diversitas opinionū nō aliundè proveniat, quam quod diversa ea que non satis firma, imo quidā nulla, instatuendo respiciant principia (sapienti sat dictum:)*

nec non quadam sententia, quæ contraria apparent, bene concordant, si rem ad sua revocet fundamenta. Ut igitur quis potius certitudinis, ac veritatis, quàm opinionis studiosi nomine honorari patiatur, necesse est, uti in addiscenda (cum vocari solet.) Juris prudentia, in legum conciliatione, ad earum fundamenta, Philosophiam sc. practicam, historiam Romanam, substratæque materię definitionem, si fieri potest. alacriter tendat animo. Hoc processu institutio, multas impediti reor disputationes, non de rebus ipsis, sed de vocibus instituendis, qui disputantes malunt Philologi, quàm Juri haberi. Minus inepte quidam asserit, varietate & argutiis disputationum, vocum ac opinionum, studiosi perducunt in errorem: cum nimium altercando veritas amittatur. Proinde Juris naturæ fundamenta,

quæ

quæ continet Philosophia practica, sunt tractanda, ex iis leges ac conclusiones practicae deducendæ. Quæ de re buccinantem Latinitaris Principem audiamus Ciceronem: *lib. i. de LL. Non a Prætoris edicto, ne plebisq; nunc, neq; XII. tabb. sed penitus ex intima Philosophia (Practica) hauriendam esse Juris Disciplinam, & qui aliter Jus civile tradunt, eos non tam Justitia quam litigandi tradere utas, diste.* Nam loquentem historiâ Romanâ Juris civ. l. 2. §. 4. ff. de C. 7. plurimas nostras, à Græcis petitas esse leges: In eo enim tabb. Romam apportabantur scriptæ, quibus, anni spatium interjecto, per interpretationem duæ adhuc aliæ adjiciebantur tabulæ. Apud Græcos autem tum maxime florebat Philosophia (*cujus Princeps habetur Aristoteles*) ex qua LL. Reip. salutaris depromerunt. Adnotare lubet quod ha-

bet quidam incomparabilis ferè Juris
 Theoreticus (cujus plurimi Discipuli
 hinc inde in excelso agitant vitam) in
 quodam Collegio in librum s. G. G.
 Ethicorum Arist. ad Nicomachum.
 Helmstadii exerte docuit, asserens.
 Quod si res ita sese habet, meritò ad
 Græcorum accedimus Philosophiam,
 quando rationes & causas speculari vo-
 lumus. Si autè Græcorū ad eundam Philoso-
 phia est, primus meritò omnium Philoso-
 phorum erit perlustrandus Aristot. & c.
 Et Julius Paciùs in LL. conciliatio-
 ne cent. 1. quest. 10. ad tit. ff. de LL. verb.
 Unde non malè ex Aristotele explicamus
 ea Jctorum responsa. Quapropter in-
 signis ille ipse Philosophus ac Ju-
 rus Besoldus motus, nō exiguis lau-
 dibus Philosophiam ad cælum pe-
 nè usq; extollere ad tit. ff. de LL. de
 ratione Juris addiscendi dicens: Ji-
 dum facilius Jure Justiniano, quam
 æriori Philosophiâ carere posse. Ex
 quo

quo eruditissimo loco, vel solo solidissime ostendi potest, Philosophiam esse illud ipsum, quod Juris naturæ præbet rationes: cum quid, & quotuplex illud sit, contineat, nec illud quod alicui per-versa, quam putat rectam, dicitur ratio. Quare non statim illud Juris naturæ, quod alicui esse videtur, E. ut Juris naturæ addiscamus principia, vera ac non simulata secunda est Philosophia; ex qua, notante Sutholto quodam in loco imò omnibus sanioribus Juris, leges nostras Romanas tanquam propositiones seu conclusiones esse deductas plurimas (*intellige methodò Synthetica*) eoque (*se. analyticà*) esse reducendas. Non obstat quod ibi trium Juris præceptorum mentionem faciat. Hinc absque Philosophiæ præsidiis, credo omnem operam Studiosi leges interpretan-

tis frustra neā, ac Herculis laborem
 esse. Propterea, ex antecedentibus
 sine dubio colligitur, stantibus illis
 hypothesebus supra satis laudatorū
 Jctorū (*quos non sine causa hūc retuli*)
 ob legum autoritatem; Aristotelis
 etiam autoritatem in earum inter-
 pretatione, non minimum sibi ven-
 dicare locum. Indè non immeritò
 quis diceret sic: Uti se se habent præ-
 missæ in syllogismo: ita etiam se se
 habet conclusio; si enim illæ sunt æ-
 ternæ veritatis, necessariæ &c. con-
 clusiones quoque ejusmodi erunt.
 Proindè, quoniam læges plurimæ
 sunt juris naturæ cōclusiones, quod
 in se, ac sua natura consideratum est:
 æternæ veritatis, sequitur & læges in
 se ac sua natura consideratas tales
 esse. Porro, præmissæ semper sunt u-
 niversaliiores suis conclusionibus.
 E. etiam legum præmissæ; hinc
 deficiente lege aliquâ, infinitæ
 ex illis deduci poterunt læges, la-
 taque

taque seu posita lex in Corpore Ju-
 ris ei ultro fluat, cui monstratus
 modus deducendi, licet illam in-
 eo antea nunquam legerit vel au-
 diverit. Ideoq; istiusmodi non est in-
 geniū leges ediscendo potissimas
 ac Institutiones macerare, quod
 consilium non pauci præbent Dd.
 Huc respexisse arbitror supra cita-
 tum Bésoldum, *¶ Cuius scilicet facilius*
Jure Justiniano, quam veriori Phi-
losophia, carere posse. Huic effato
 nullus facile fidem tribuet ac pro
 nihilo habebit, qui nunquam ve-
 re Philosophiæ vestibulum ingres-
 sus; vel licet ingressus, cum ea ta-
 men tanquam comite nunquam
 ad Juris prudentiæ sacraria ductus.
 Ne autem plus in opinione, quam
 in veritate esse habeatur, uni cum
 saltem ex *§. Arist. Polit. 9.* sum prolā-
 turus, quippe qui tria ad munus, si-
 ve officium sub eundū requirit *Non*
obstante eo, quod tibi in specie loquatur

de munere Magistratus) 1. benevolentiam vel amorem erga illud, cui quis praeficitur 2. Facultatem sine administrandi potentiam 3. virtutem h. e. ne aliquò laboret vitiò, destruente illud munus. Ex hisce universalibus non pauca, tam publici, quam privati Juris materiae deduci possunt. Negari equidem non potest, monente Aristotele *d. l.* non semper omnia tria in uno subjecto necessario requiri. v. g. in belli Imperatore requiritur praecipue scientia militaris: In Senatore prudentia: In Judice Justitia, it. facultas administrandi illud officium. In Quaestore fidelitas. Plurimum autem in omni officio omnia tria maximopere requiruntur. Quod si itaque ex Juris tyrone, exposita prius Juris materiae naturâ, quaeratur, an hic vel ille, adjectio aliquò predicatio, Consul, Judex, Adseffor, Eccle-

fia

ſic Paſtor, Advocatus, Procurator;
- Tutor, Curator &c. eſſe poſſit vel
non? Tyro ſyllogiſmum præti-
cum conficiens, ita, ut loco majo-
ris propoſitionis unum iſtorum
ponat principiorum, inſpectâ pri-
us ſubjecti ac prædicati habitudi-
ne quæſtionis, ſtatim deducet con-
cluſionē vel affirmativā, vel negati-
vā, quæ vel lex in corpore Juris poſi-
ta, vel aliqua præctica concluſio, et-
ſi antea nunquam legērit vel audi-
verit. Quis igitur tam ſtolidus? tam
plumbens? qui non ejusm. ample-
cti aveat methodum, per brevem
perſpicuam, ſimplicem, certam
&c. ? Ut autem mea dicta cum re
ipſa convenient, eiſq; ex abundan-
ti respondeatur, in præſenti Juris
diſcurſu, materiam de teſtibus, ex
antea oſtenſis tribus requiſitis,
brevibus ſum deducturus, imprimis
nonnullas præcticas concluſio-
nes, ut

nes ut videant Philosophiæ (non dicant
Aristotelica) o fores quibusd. in locis
 quem illa, ac hæc methodus tam in
 theoria, quam in praxi sapiat usum.
 Esto igitur testis persona, vi mune-
 ris à Magistratu sibi impositi, fi-
 dem faciens Judici de eo, quod per-
 sensum aliquem cognovit. Ex hac
 definitione deduco hoc deductio-
 nis principium, quod est axioma:
 Testis officium in eo consistit, ut Ju-
 dici indicet veritatem. Quare col-
 ligitur, testem veracem esse debere
 in iudicio; proinde si profert veri-
 tatem, uni commodat, incommodat
 alteri. Multa autem accidere pos-
 sunt, quæ hoc impediunt munus.
 Nam testis est homo, homo est ani-
 mal, et animal, affectibus est subje-
 ctus. Affectus verò hic potissimum
 sunt: *metus, amor, odium, ira &c.* de
 quibus in peculiari tractatu brevi
 vulgando *capite de iudicio nostro Deo*
 auxi-

auxiliante pluribus Proinde cōclū-
 ditur in testē amorē vel benevolē-
 tiā & qualē esse debere erga illū, pro
 quo, & contra quem testimonium
 ferre debet; ad eōq; omne remotum
 esse odium veritati ac necessitudi-
 ni absolum non est. Quod si con-
 trarium appareat, Judex non obti-
 net, quod vult, veritatem nim. Hinc
 colligo hoc univērsalē, quod in se,
 ac sua natura aliter se se habere non
 potest: *Quandoq; in teste cessat be-
 nevolentia vel amor erga illum, cujus
 gratia veritatem indicare debet (q̄. sc̄.
 contra illum testimonium petitur) ille
 testis est inidoneus.* Liceat paulō Pro-
 lixius de amicitia differere, ante-
 quam ex datis principiis fiat dedu-
 ctio legum. Amicitia est vel natu-
 ralis vel civilis; quæ q̄. communi-
 cativa est. Illius prima species est,
 quæ nascitur inter consanguineos;
 vel ex cognatione; quæ vel paterna,

nes ut videant Philosophiæ (non dicam
Aristotelica) osores quibusd. in locis
 quem illa, ac hæc methodus tam in
 theoria, quam in praxi sapiat usum.
 Esto igitur testis persona, vi mune-
 ris à Magistratu sibi impositi, fi-
 dem faciens Judici de eo, quod per
 sensum aliquem cognovit. Ex hac
 definitione deduco hoc de ductionis
 principium, quod est axioma:
 Testis officium in eo consistit, ut Ju-
 dici indicet veritatem. Quare col-
 ligitur, testem veracem esse debere
 in iudicio; proinde si profert veri-
 tatem, uni commodat, incommodat
 alteri. Multa autem accidere pos-
 sunt, quæ hoc impediunt munus.
 Nam testis est homo, homo est ani-
 mal, q. animal, affectibus est subje-
 ctus: Affectus verò hic potissimum
 sunt: *metus, amor, odium, ira &c.* de
 quibus in peculiari tractatu brevi
 vulgando *capite de iudicio natura Deo*
 auxi-

auxiliante pluribus Proinde cōclūditur in teste amorē vel benevolentiā & qualē esse debere erga illū; pro quo, & contra quem testimonium ferre debet; adcoq; omne remotum esse odium veritati ac necessitudi ni absolum non est. Quod si contrarium appareat, Judex non obtinet, quod vult, veritatem nim. Hinc colligo hoc universalē, quod in se, ac sua natura aliter se se habere non potest: *Quandoq; in teste cessat benevolentia vel amor erga illum, cujus gratia veritatem indicare debet (q̄. sc. contra illum testimonium petitur) ille testis est inidoneus.* Liceat paulò Prolixius de amicitia differere, antequam ex datis principiis fiat deductio legum: Amicitia est vel naturalis vel civilis; quæ q̄. communicativa est. Illius prima species est, quæ nascitur inter consanguineos; vel ex cognatione; quæ vel paterna,

Inter patrem sc. & liberos; vel fraterna inter fratres, vel inter agnatos & cognatos: Altera naturalis amicitiae species, quae ex matrimonio, vel propter illud est, quae conjugalis appellatur, ex qua caeterae oriuntur affinitates. Tertia species naturalis amicitiae est, quae oritur propter quand. similitudinem, quae vel ratione speciei, propter quam homo homini bene vult; vel ob alias circumstantias & accidentia: uti ratione sexus, conditionis, aetatis, morum, studiorum &c. Haec ex *Arist. 8. Eth. ad Nic. 12.* Huc referatur etiam ejusdem *lib. 2. Rhet. 4.* cum dicit: *amicitia partes esse sodalitatem, necessitudinem & cognitionem.* Ex hisce sequitur, in hac societate, vel quaecunq; etiam sit, viventes aliquid inter se se habere commune bonum, ob quod constituitur societas, propterea sunt aliquomodo aequales, consequenter amici,

amici, ob bonum sc. quod vel honestum, vel jucundum, vel utile; Quare deduco: Quicumq; sunt aequales, se amant. Qui habent aliquod commune, aequales sunt ratione illius, quod commune habent. E. Qui aliquod commune habent, inter se amicitiam colunt. Hinc ultrò iterum concluditur: Quò major est communio, eò major est societas (*societas cum amicitia unum idemq; significat*) Quare, quoniam ob communionem bonorum societas ac amicitia est, sequitur, quò arctior societas, eò major amicitia erit. Inde arctior erit societas ac amicitia in supra recensitis societatibus, illà, quæ est in una civitate. Nam dixi, primam naturalem amicitiam esse inter patrem & liberos, ex amore nim: sui ipsius. Uti enim quisque sui ipsius est amator: ita etiã est amicus vel potius amator eorum, quæ

quæ ab ipso sunt. Fraternalis amicitia est ob identitatem: unam enim eandemque habent originem; propterea idem sanguis, eadem stirps vel radix esse solet. Hic accedit ætatis æqualitas, communis educatio, conversatio & institutio. De quibus in futuro peculiari tractatu ex Arist. pluribus. Cum fraternalis amicitia ferè convenit ea, quæ est inter agnatos & cognatos; cum eadem gaudeant origine vel generis autore, licet non omnes æquali distent modo ab autore. Conjuges maxime se se etiam amant: cum naturam quilibet homo sit animal conjugale. Nam ob bonum jucundum, inter eos jucunda est amicitia, quod bonum inter eos commune est; & sunt filii, quod commune bonum eos connectit. Quis igitur affirmare audeat, arctiorem ac per consequens majorem esse amicitiam

amicitiæ

amicitiā vel amorē inter eos, quī
 in una vivunt Rēp. quā inter eos,
 quā in uno molli lecto esse solet?
 Ex quibus omnibus sequitur, *U-*
bicumq; est amicitia naturalis, vel pater-
na scilicet, vel fraterna; vel inter agnatos &
cognatos; vel inter sodales; vel inter
conjuges &c. illi sibi invicem etiam sunt
vel debent esse amici, seq; invicem amāt.
 Nam amicitia est mutua bene volē-
 tia; inde sequitur ex conjugati na-
 tura amici definitio 2. *Rhet. Arist.*
4. quod sibi qui amat, & contra ama-
tar. Et paulo post: Hi autē positus, nec
esse est, amicum esse eum, qui nisi gaudet
bonis, doletq; adversis ulterius, nisi in
aliā ob causam, nisi propter illum. Quā-
re sequitur ob contrariorum natu-
ram illum non gaudere, cum con-
tra amicum fertur sententia con-
dēmnatoria; quod fieret; testimo-
nium contra eum ferendo. Proin-
dē dubium nullum est; hunc affe-
ctū, amorem scilicet, efficere, quo minus

Veritas in iudicio indicetur; hinc ob
 amorē paternum, fraternū, conjugatē
 quig, est inter agnatos, cognatos, veri-
 tatem ab eis contra alteram societatis et
 iusmodi partem in iudicio indicari non
 posse. Ex hisce igitur Juris na-
 turæ fundamentis, nō leves ob cau-
 sas prolixè positis: (Cūm Juris stu-
 diosi sit non legum modo exiis de-
 ductarū notitiam per l. 17. ff. de L. E.
 verūm etiam scientiam habere)
 quilibet deducet rationem legum
 sequentium; hinc colligo l. 4. ff. de
 test. cuius verba sunt hæc: *Lege Julia*
iudiciorum publicorum cavetur, ne in-
vito denūcietur, ne Testimoniū litis dicas
adversus socerum, generum, vitricum,
*pruvignum, sobrinum, sobrinam, sobri-
 natum, eosvè qui priore gradu sint.*
Item, ne liberti ipsius, liberorum eius
parentum, viri, uxoris, item patroni, pa-
trone adversus libertos neq, liberti ad-
versus patronum cogantur testimoniū
dicere. Ex iisdē naturæ fundamen-

tis seu eadem all. ratione tq: con-
 clusio fuit etiam l. seq. 5. quæ ita so-
 nat; *In legibus quibus excipitur ne-
 gener, aut socer in vitium testimonium di-
 cere cogereitur; generi appellatione
 sponsum quoq; filia contineri placet. Ite-
 tem socer sponse patrem.* It. ex eo-
 dem fundamento vel ratione l. 9.
 ff. d. i. item l. 6. C. Testis idoneus pater
 filio, aut filius patri non est. Eadem
 ratio interdum etiã esse potest. 3.
 C. de Test. §. ii. l. 24. eodem quæ leges
 ex all. ratione ita concludunt: *E-
 testes domestici non sunt admittendi.*
 De hisce videatur etiam *Gilm. De-
 cision Cameratum lib. 1. decis. 23. n. 19.*
 It. *Magnifici Richters* (qui vulgò
 maxime ad occidentem colendus
 dignus) *Decis. Decis. 31. n. 9. 10. 11.
 12. 13.*

Sequitur alia classis, in qua con-
 sideratur quis ut respectum habe-
 at nō ad alium, sed ad seipsum. Cuius
 fundamentum est hoc: *sic ob a-*

affectionem vel amorem quis rejicitur tes-
tis, quatenus alterum amat, multo ma-
gis rejicietur ob amorem sui ipsius, qua-
libet esse potest in propria re; hinc fluit
ratio l. 10. ff. ac C. d. t. de testib. ubi di-
citur, quod ne quis in propria causa
testis esse possit. qua de re suppedita,
tur præjudicium in Magnifici Rich-
téri decis. par. 1. decis. 31. n. 6. men-
se Octob. Anno 1627. Georgio
Keusten in Verkaufesponsum fuit,
Ob ihr nun gleich in den additiona-
libus unter andern mit zum Zeugen
angegeben/ auch der 25. dieses zu ab-
legung des Körperlichen Endes/ und
euer aussage zu thun citiret und vor-
geladē wordē. So send ihr doch nicht
in euer eigenen un' euch mit bereffen-
den Sache/ viel weniger aber wider
ench/ vermöge der Rechte Zeugnis zu
geben verbunden B. R. W. Nā qua-
tenus test. test homo, homo animal,
propterea affectibus laborat, quæ
impf.

impediunt veritatem. Ex eodem
 fundamento colligi etiam potest,
 quare dicat *Gilm. Decis. Cam. lib. 2.*
decis. 35. Testi ad commodum suum non
esse credendum. Inde ob contrariorū
 naturam sequitur etiam quod ha-
 bet *prædicorum lumen Magnificus*
Carpz. in proc. tit. 13. art. 3. n. 65. cujus
 verba non obstant Magnifici
 Richteri præjudicio: *Magis cre-*
ditur testi contra proprium commo-
dum deponenti (nam suam addit ra-
tionem) qua sunt contra commoda te-
stium, veriora censentur quia nemo vi-
detur iurare facile velle suum, nec pe-
jerare quisquam presumitur, si nihil
ex testatione sentiat commodum)
 Huc ob eand. supra datam ratio-
 nem, proprium sc. commodum,
 quod utilem parit amicitiam, fa-
 cit, quod habetur in *Const. Carol. art.*
100. verb. belohnte zungen seind auch
verworffen un nicht zulässig / fondern
 Pein

Peinlich zu straffen Quare autē sint
 puniendi, infra ad tertium Arist-
 requisitum *virtutem* sc. dicitur. Se-
 quitur in ordine *classis fraterna*,
 quam ex Aristotele hūc transtuli,
 ubi illō vocabulō in latiori signi-
 ficatione utor pro sorore etiam;
 hinc stante hāc hypothesi, colligi-
 tur ratio illius, quod habet sæpē
 in medium prolatus *Gilm. Decis. Ca-*
merib. 1. decis. 19. n. 47. 48. & 49. verb.
Sororis testimonium, presertim in causa
gravi etiam civili, nullius est fidei, quia
tunc nec frater pro fratre idoneus testis
est (nisi à fratre seorsim habiteet Idem.
decis. 52. n. 4.) Imo nec alius (sequitur
classis cognationis & agnationis)
de linea transversali usq; ad quartum
gradum inclusive admittitur. Tanto
igitur (pergit Autor) magis hoc pro-
cedit in sorore propter sexus fragilita-
tem (quod spectat ad 2. officii re-
quisitum ex s. pol. 9. ad facultatem
sc.)

sc.) sic etiam affines non dicuntur omni
 exceptione majores. Indè ex eadem
 ratione Juris naturæ iterum sequi-
 tur quod habet *Gilm. Decis. Cam. lib.*
2. decis. 9. n. 2. verb. Testis consanguineus
pro consanguineo non est omni exce-
ptione maior, quod tn. limitatur ibid.
n. 3. 4. & seq. Ex eadem ratione
 fluit etiam *Ejusdem Gilm. conclusio*
Cam. Dec. lib. 1. decis. 23 n. 19. verb. Af-
fectionatis aliquâ ratione non est tanta
fides, ut aliis adhibenda. It. ex eadem
 ratione *d. l. dec. 9. n. 21. verb. Testis*
ratione affectionis, repellitur in totum.
 Affectionem autem istam parit vel
 bonum honestum, vel jueundum
 vel utile, quod hic est hypothesis
 Ethica. Ad utile igitur commo-
 de referri potest, quod suppetitat
 tanquam conclusionem ex nostris
 Aristotelicis principiis centies fe-
 re allegatus *Gilm. Decis. Cā. lib. I. dec.*
9. n. 21 verb. Testes esse non possunt pro-

exeneta & immediatores, nisi utriusque
partis consensu ad testimonium recipi-
antur Cùm igitur pluribus exposi-
 ta sit ac pateat amicitiz vel amo-
 ris natura, dubium nullum est, il-
 lorum etiam contrarii naturam in
 aprico esse, per illud vulgare: Ex-
 posito unò contrariorum, simul ex-
 positum etiam est alterum. Quare
 deduco: Si amicus pro amico in testimo-
 nio ferendo nō admittitur, neq; inimicus
 contra inimicum. Nam amare est al-
 teri bene velle. E. non amare vel al-
 teri malè velle potest etiam esse ubi
 est inimicitia. Efficientia autem i-
 nimicitiarum sunt, ira, in com-
 modatio, criminatio, odium, de
 quib. *Arist. 2. Rhet. 4.* Hæc spe-
 ctant ad appetitum irascibilem,
 ante egi de concupiscibili, amore,
 quæ referri interdum etiam pos-
 sunt ad tertium requisitum, virtu-
 tem sc. Exindè igitur colligitur
 tam appetitum concupiscibil.

quàm irascibilem impedire veritatem Judici indicandam. Quapropter sequitur per demonstrationem implicitam l. 3. pr. ff. de Testib. l. pen. C. de hereticis. Pluribus hætenus fuit monstratum, quare & quomodo homo vel testis ob affectum amoris Judicis remoretur scopum. Sequitur in ordine ex Aristotele hæc accersitus affectus metus. Describitur autem hic affectus ejusdem 2. Rhet. s. quod sit molestia aut perturbatio quedã ex objecta specie imminentiis mali aut molestia inferenda. Qua definitione positã necessario sequitur, quod ille, qui aliquid ab altero metuit malũ, nõ facile contra illum testetur. Hinc luto promanat hæc conclusio: Ob metus affectũ quis testis esse prohibetur cui imperare potest licigans ut testetur; quæ conclusio est l. 6. ff. b. quò etiam referri interdum potest supra

all. l. 10. ff. ac C. de Test. quæ loquuntur de filiis; præcipuè si nostrum specularum ius Romanū, ex quo passim patet, illud contra jus Naturæ ac Divinum statuisse, liberorum esse, parentibus, non verò parentum liberis acquirere; cum tamen inter eas personas naturalis sit societas adiumenti & utilitatis gratiâ. Exinde patet ratio, quare bruta ejusmodi etiâ ductu naturæ exerceant naturalem actum alendo suos partus, quem actum, si etiam homo exerceat, facit qd. animal & eatenus æquiparatur bruto. Ob quam rationem Imp. etiam motus jus naturæ definire, quod natura omnia animalia docuit, de qua definitione alibi. Ex natura porro hominis constat, intellectum eum quoque esse præditum, qui si non pars, ipsa tamen anima rationalis est, quæ præscribit, quomodo sit educandus partus. Pro-

- ponit

ponit sibi pater finē ut filius summum consequatur bonum ; hinc sequitur, cum pater in eo maxime laborat, ut filius virtutum consequatur habitum, operatur ut homo h. e. juxta præscriptum ac rectæ rationis dictamen. Quapropter colligitur, hunc patrem observare jus naturæ. Quibus positis colligo iterum : Quandounque homo omittit id, quod alias bruta omittere non solent ductu naturæ, ille homo deterior est bruto. Quicumque deterior est bruto, non vivit ut homo. Quicumque non vivit ut homo, ille non vivit secundum dictamen rectæ rationis. Quicumque non vivit juxta dictamen rectæ rationis, ille non vivit secundum jus naturæ, quod est axioma ex definit: *juris natura deductum*. Exindè manifestò constat, illam acquisitionem per liberos ipsis pa-

rentibus nimis rigorosam & præduram (ubi interdum deterioris conditionis fuerint liberi quàm servi) contra jus naturæ fuisse. Hisce paucis demonstratis, iudicium ferri potest de tit. 7. per quas personas cuiusq; &c. Quapropter illud, quod est contra jus naturæ ac Divinum (dum Apostol. Paulus dicit parentum esse liberis acquirere) rectè correxit Imp. in all. tit. 5. 1. 7. Consideratâ itaque paterni imperii antiqui natura, dubium nullum superest, quin recta statutum fuerit, *motus affectum in causa esse; quominus liberi contra parentes testari possint;* ex quo fundamento quas, deduxi leges. Esto igitur firma hæc cōclusio: *E. contra patētes liberi servi contra dominos non possunt perhibere testimonium;* quæ conclusio etiam est l. 9. ff. & l. 6. C. d. s. It, ob eandem rationem ex eodem principio ratio pe-

si potest proxima conclusionis
 quam habet *Gilm. Decis. Cameral. lib.*
1. dec. 23. n. 19. Testibus subditis (sub-
jectis) domesticis vasallis, (quæ duo
interdum etiam ad 1. requisitum
officii referri possunt, it: subiecti,
prout sese habet status) non est in ea
fides, ut aliis adhibenda. Eadem de
re vide Magnifici Richteri decisio-
nes (quarum laudes vulgò vulgant
sapientissimi) Decis. 31. n. 15. 27. Hac-
tenus absolvi 1. Testis requisitum,
dum dictum Aristotelem s. pol. 9. ad
officium requirere, benevolentiam vel
amorem erga illud cui quis praeficitur
2. facultatem vel potentiam adminis-
trandi 3. virtutem ne aliquo labore
vitio manus illud destruyente. Cir-
ca primum multa notavi dicendo
affectu, amorem, odium iram, (quæ
duo ad tertium etiam referri pos-
sunt) impedimento esse veritati.
 Consideratô primô requisitô se-
 qui-

quitar alterum, facultas scilicet admittendi ministrandi, quæ ex testis petenda natura. Axioma ex definitione est hoc: *Testis debet indicare veritatem de eo, quod per sensum aliquem cognovit.* Ex quo axiomate sequitur hæc conclusio *E. qui testis fungitur officio, ei iudicium inesse debet, quo singulas facti circumstantias probe distinguere, deque singulis interrogatus respondere possit.* Ex quibus positis colligitur, quod nobis in suis decisionibus Cameral. reliquit. *Glom. lib. 2. Decis. 35, n. 47.* dicens: *Debet testis dictum necessario concludere, præsertim quando dupliciter intelligi potest.* Hæc conclusio fuit ex illa axiomatis conclusione; ubi dictum, iudicium in teste requiri; quæ, cum per implicitam deductionem fit clara, vel ei fides tribuatur, ad substantiam principii fuit ac erit. Hinc fuit ratio h. 3 §. 5, ff. h. verb. *quod de impu.*

impuberes l. 1. 20. §. 4. *ne furiosus ff. qui testam facere poss.* Quapropter ultro sequitur, quoniam in teste requiritur iudicium, ac in masculis plus reperitur iudicii, quam in foeminis quâ talibus (*ob frigidum temperamentum, quod simplicitatem quandam importat*) sequitur, inquam masculos potius quam foeminas in testimonio ferendo admitti posse: quò respicere videtur l. 3. §. 5. ff. h. verb. *quidã propter lubricũ consilium* Hinc colligitur ratio ejus, quod habet Magnif. Carpz *in proc. tit. 13. art. 3. n. 66.* (Non obstante eò quod ad 3. requisitum etiam referri possit) Ex eodem fundamento seu ratione fluit etiam quod dicit Gilw. *Decis. Cameral. l. 1. decis. 19. n. 49. verb.* *Tanto igitur magis hoc procedit in sorore propter sexus fragilitatem.* Quare ex necessitate iterum depromo sequentia: si testis

In dicare debet veritatē per verba, sequitur, ne ambigetur de illa, verba nō scaterere debere equivocationibus, aliis testimoniū (cum per id non obtineat Judex quod vult) esse nullum; hinc sequitur Gilmanni conclusion *Decision: Cameral. lib. 1. dec. 17. n. 91. verb. Testis depositio dubia & equivocata non relevat.* Inde ut Judex consequatur à teste, ratione facultatis circa veritatem quod vult, necesse est, ut testis ad articulos & interrogatoria respondeat; hinc fluit, quod vult Ummius in *disp. ad proc. judicarium directa 16. sb. 11.* It Magnificus Carpz. in *proc. tit. 13. art. 4. n. 39. & 33. Claram & manifestam esse debere testimonii depositionem, ut, de veritate probationis inde constare possit; proinde debent etiam esse verba directa* (Ummius *dict. l. sb. 11.*) ac veram depositionis causam continere. Idem d. l.

Hæc

Hæc & alia, quæ porrò recenset, omnia spectant ad 2. officii requisitum *facultatem* sc. de qua hætenus certas ob causas paucis. Sequitur in ordine tertium requisitum, nempe *virtus*. Virtutis naturah. l. in eo consistit, ut tam pars animæ rationalis, quàm irrat. suū strenuè exercent munus, quod Arist. 2. *Magn. Moral.* 13. vocari solet ex recta ratione agere, quod ei est, cum pars animæ irrationalis non prohibet rationalem suam exercere actionem. Esto simile hoc: Uti se se habent subjecti ad Magistratum; ita etiam se se habet Pars animæ irrationalis, appetitus affectus &c. ad partem animæ rationalis intellectum sc. Porro quemadmodū subjecti virtute parendi sunt præditi; Magistratus verò imperandi: Ita etiam pars animæ irrationalis debet esse comparata, ut eam par-

tem animæ rationalis nempe, quæ virtute imperandi est instructa, obedientiam præstet, quod si crebro fiat, habitum consequitur secundum rectam rationem vivendo sive operando; adeoque ut hominem cum vivere, nullus est qui dubitat. Hinc ob contrariorum naturam sequitur, eum non ex recta ratione agere, cum ei, testi scilicet est præscriptum ab intellectu, tanquam Magistratu: *non debet pro veritate indicanda vel non indicanda pecuniam sumere.* Appetitus autem concupiscibilis tunc subjectus mavult pecuniam, quam intellectui, Magistratui scilicet obedire. Ex quibus colligitur, ob affectus homines interdum virtutis habitum vel dispositionem consequi, quod Arist. 7. *Eth. ad Nic.* incontinentia vocari solet. Quapropter quodcumque de teste ejusmodi est præsumptio affectus

Etus (sive habitum sive dispositionem ejus
 habeat per quem veritas patescere ne-
 queat) sequitur eiusmodi min9 ido-
 neum esse testem. Hisce juris na-
 turæ fundamentis allatis quilibet
 tyro callens Logicam, deducet va-
 riarum conclusionum (legum) ra-
 tiones proximas Hinc fuit l. 3. §. 5.
ff. de Test. illum sc. in idoneum esse testem,
qui ob testimonium dicendum vel non
dicendum pecuniam sumit: Tantum
 enim hic affectus, amor sc. pecuniæ
 efficit, ut non alterius solummodo,
 verum suum etiam intendat com-
 modum, alterius autem partis in-
 commodum ac damnum. Exindè
 petenda ratio conclusionis, quam
 supra etiam habuimus ex Gilm.
Decis. Cameral. lib. 2. decis. 35. n. 5.
verb. Testi ad commodum suum non
creditar. Quapropter colligo:
 Quandounque quis eligit pecu-
 niam pro veritate indicanda, vel

reticenda, avaritiæ sub esse vitium, concipitur, quod destruit testis munus. Undè quis dicat, in teste non requiri virtutem? Propter ea ut Resp. sit salva. (quod fit cum omnes ejus partes sunt salva monente Aristotele) necesse est, ut dolore ejusmodi vitiosi afficiantur homines, qui est poena (de qua in supra futuro citato tractatu pluribus Deo dante) hinc fluit ratio *ari. 60. Constit. Carol.* Von belohnten Zeugen verb. Belohnte Zeugen seynd auch verworffen / und nicht zulässig sondern Peinlich zu straffen. Ex hisce colligitur, vitium avaritiæ esse delictum publicum cum directè sit contra Reip. finem. Quare colligo: Cuiuscunque inest delictum publicum, manifestum sc. de eo semper concipitur, illò veritatem impediri. Ex indè colligitur cum virtus etiam requi-

requiratur in teste ob officiū, quod
 gerit, cum non esse admittendum
 testem. Proindè idem avaritiæ
 vitium denotat l. 3. §. 5. ff. de Te-
 stib. qui ad bestias ut depugnaret se
 locavit. It. ex eadem ratione pro-
 hibetur ob crimen repetundarum
 damnatus, quæ conclusio est l. 15. ff.
 d. t. In hisce igitur personis semper
 præsumitur vitium ac animus men-
 tiendi, per quod lædi potest non
 privata solum, verum etiam pu-
 blica salus. Indè deducitur ratio
 l. 21. ff. b. verb. *Ob crimen famosum
 damnatus intestabilis est.* It. ob e-
 andem rationem, qui iudiciò pu-
 blicò damnatus est per l. 14. ff. h.
 Ratio namque harum conclusio-
 num est: cum partis animæ ratio-
 nalis pars animæ irrationalis nul-
 lam habet rationem, quod fieri et-
 iam potest ratione appetitus con-
 cupiscibilis. Propterea sæpè ac-
 cidit,

cidit, ut falso in iudicio partes li-
 tigantes traducantur; hinc poenam
 eis esse infligendam, ex suo demon-
 stravi fundamento. Indè sequitur
 ratio artic. 68. *Constit. Carol. von fal-
 schen Zeugen verb. Wenn Zeugen er-
 funden oder überwunden werden die
 durch falsche böshaffte Zeugschafft
 iemãd zu peinlicher Straffe unschul-
 diglichẽ bringen oder zu bringẽ unter-
 stünden (ex qua voce patet vitio sitatem
 non ex effectu sed animo dijudicandam)*
 die haben die Straffe verwircket / in
 welchen sie den unschuldigen / als ob
 siehet haben bezeigen wollen. *Hiscẽ
 addatur vir summa prudentia ac humo-
 preditus, Magnificus Richter in suis Re-
 gult. Reg. 38. n. 16. fol. 190. verb. Testis
 est puniendus si falsum dicat.* Firmo
 igitur stat talo, in teste virtutem
 requiri; propterea ex iisdem fun-
 damentis Aristotelicis tanquam
 conclusio ob oculos venit illius i-
 pfu

plus magni Carpzovii propositio
 in proc tit. 13. art 3. num. 66. quod ho-
 minibus probatae fidei & existimationis
 magis, quam levis conditionis & vitae
 reprehensibilis major tribuatur fides
 It. sequitur etiam l. 14 ff. b. adulteros
 in testamento testes esse non posse. Ex
 iisdem Aristotelis principiis, qui
 libet reddere poterit rationem sin-
 gularum ferè propositionum ac
 vocum juramenti testium *in ordinat*
Cam. verb: Und in der gansen Sas-
 chen zwischen N. und N. wollet sagen
 vor beyde Partheyen keiner zu
 lieb noch zu leyd die Wahrheit/ so
 euch darvon wissend ihr besinnet
 und befraget werdet zu sagen und dz
 nicht um einige Schenck/ Gab/
 Nutz Gunst/ Haß/ Freundschaft
 Furcht oder anders wie Men-
 schen sün das er denken möchte. Ex
 iisdem principiis Aristot. colligi-
 tur

tur etiam elegans l. 3. pr. & §. 1. & l. 2. ff. b. Ex positis quibusdam principijs Aristotelicis, quilib. ambabus concedet manibus, quàm optimè convenire Philosophiam cum jure Rom. idque si non totum, maximam tamen ejus partem, nostrorumque practitorum conclusiones ex ea sine omni difficultate deduci posse, ut juris studiosi exposità Philosophia practicâ, non necesse habeant, ingenium, leges memoriz mandando, serviliter tractare Uti multis in practicis omissis, quibusdem vero adductis, ex tempore ostendi. Tria illa requisita naturæ tutorum etiam applicassem, nisi veritus ne, ex cresceret discursus præter voluntatem ac intentionem. Cuius igitur, qui ingenii non est prorsus hebetis notare facile est non minus scitè, quam benè monuisse virum ubiq; sempiternum consecu-

secutum laudem *Magnificum Stru-*
vium, nostrâ sc. juris prudentiæ so-
 lida dari principia ac fundamen-
 ta; quæ nihil aliud sunt quàm uni-
 versalia. Quibus, in Aristotele
 cõtentis cognitis facîle quis addis-
 cet modum conficiendi leges, quo-
 modo cunque ex legis argumento
 h. e. ratione (ceu in præcedenti &
 subsequenti materia pluribus de-
 lineatum) sit progrediendum per
 interpretationem sc. extensivam,
 quæ præsupponit mentalem h. e. ut
 legis prius sciamus rationem; pro-
 inde Jcti erit, interpretari id quod
 à prudentia LLatoria scriptum.
 legit. vel audit, interdum ubi o-
 pus, restringat si obscurum inter-
 pretetur oportet. Quæ requisita ex
 hauriunt integram Jcti naturam
 proptereâ rectè dicitur in *l. 17. ff. de*
LL. LL. scire non esse verba earum te-
neri, sed vim ac potestatem quam legem
 clario

clariorem monstrant regulæ *Magnifici Richteri* (Cujus scripta hinc inde a viris buccinarij solent summis) *Reg. 53. verb. Leges non ex verbis sed ex mente sunt intelligende* quod fit, legem obscuram explicando, rationem ejus in vestigando vel restringendo. De hac explicacione vel interpretatione silentio iterum præterite non possum *Magnifici Seruvii synt. jur. Exerc. 1. tb. 44. & seqq. usq. ad finem* quæ omnino videatur. Ex inde non minus recte infero, alium habitum esse interpretandi, alium applicandi legem; hinc alij erit qui in Academijs, vel Gymnasijs aliqua ex parte, alij qui in foro acquiritur. Quapropter cum Jctus suum exerceat munus interpretando h. e. dum scit legem per causam proximam ex jure naturæ, quod necessarium ac æternæ veritatis, nullum dubium est cum

disc.

differre à plebejo Nam per definit: ju-
 ris pr. §. 7. 2. de J. & J. non legū modo
 notitiam, quæ in plebejo requiri-
 tur, verū etiam scientiam habeat
 necesse est. Non paucos de hęc
 methodō differentes audivi, dicen-
 tes, illam non cujusvis ingenio
 convenire, nec quicquam praxin
 adituris forensē prodesse. Inspi-
 ciamus saltem Advocati naturam
 seu definitionem quam habet B-
 mericus à Rosbach in proc. civ. tit. 18.
 n. 1. *Advocatus est vir gravi auctorita-
 te & existimatione præditus, qui propter
 excellentem juris cognitionem prudenti-
 am eloquentiam & rerum multarum
 usum negotiis gravibus & arduis, præ-
 fertim in causis forensib: agendis vel de-
 fendendis patrocinium litigantibus præ-
 bet idq; plerumq; scriptis pro ali-
 quo postulando vel alteri contra-
 dicendo.* Ex hisce promanat Ad-
 vocatum circa leges vel jus versan-

ri. Inde necesse est ut aliter sciat
 leges quam plebejus h. e. quicquid
 de lege prædicatur. De lege au-
 tem prædicatur, quod interdum
 admittat interpretationem expli-
 cativam, semper mentalem (nulla
 enim lex sine ratione posita est) it. in
 terd. extensivã &c. Quæritur itaque
 ex illis an in vero Advocato, vel
 Judice, vel Adseffore &c illa sint
 necessaria nec ne? Quæritur an
 adeò difficile sit potius universalis
 quam particularia seu leges addi-
 cere? Non itaque in tyrone suffi-
 cit vel recitare si sciat definitiones
 ac divisiones. Nam in eo collabo-
 randum est interpretari advescat
 leges à fideli præceptore. Qui fit,
 cum præceptor secundum omnia
 ea progreditur, quod vult legis na-
 tura vel definitio. Hanc definit
*Papinianus in l. 3. ff. de LL. quod sit com-
 mune præceptum virorum prudentium*

consul-

consultum delictorum, quæ sponte vel ignorantia contrahuntur coercitio. communis Reip. sponsio. Quando itaq; quæro ex juris tyrone, quare detur interpretatio legis quæ Doctorebus est explicativa? si vult evadere Jctus, necesse est ut sciat leges. Unde autem scientiam illam consequitur? Resp. si omnia perpendat, quæ vult definitio, dicitur enim legem esse præceptum. Nondum est causa proxima, quare detur interpretatio explicativa, præceptum dicitur propositio, nec hæc est. Tanquam per scalas ulterius progredior, propositio est oratio, oratio vel habet virtutes vel vitia, si habet virtutes, est perspicua; hinc ob contrariorum naturam si habet vitia, erit obscura.

Quare quicquid est obscurum, est interpretandum, explicandum.

De

De quo igitur prædicatur oratio, de eo prædicari etiã potest obscurum perspicuum. Inde propositio potest esse obscura præceptum potest esse tale lex. Proindè cum quicquid est obscurum, sit interpretandum, legem etiam admittere interpretationem, quæ eam perspicuam reddat. Quis dicat ejusmodi methodum tyronibus maximè difficilem esse? Alio tempore plura de cæteris interpretationum speciebus. Dicitur porrò in de fin. l. *virorum prudentum* E. J. C. ti etiam est scire prudentiæ naturam. E. prærequiritur *Ethica &c. Consultum* : cujus vocis naturam sciat iterum ex *Ethicis*, quomodo instituantur quare? cui accedit *politica* quæ omnia faciunt ad investigationem rationis *Delictorum* qua sponte de qua voce alibi vel *ignorantia* (in qua fundata natura culpa

culparum) contrahuntur coercitio
 quæ vox denotat poenarum na-
 turam) *communis Reip. sponſio* ; qui-
 bus adnectenda historia Romana
 Ad hæc intelligenda præmittenda
 est politica. Quapropter ex o-
 mnibus hiſce ſequitur, Ictum de-
 bere eſſe Philoſophum, cùm illius
 ſit, legum ſcire rationes, ſive eſſe
 velit Theoreticus, ſive Practicus.
 Eadem ferè de re vir omni laude
 dignus Oldendorpius in form. in ve-
 ſtiganda action : benè monet hiſce
 verbis : Porro *cognitio actionis in his*
verſatur, videlicet quo auctore ſit in tro-
ducta ex qua cauſa &c. E. philoſo-
 phia practica ac hiſtoria Rom. no-
 ſtræ Iſprudentiæ eſt fundamentum.
 Qui igitur talium fundamentorum
 monſtrat uſum, non tradit juſ ce-
 rebrinũ vel aliquid à legibus
 proſũs alienum valde ac maxime
 ita dicentes errant. Saltem mon-
 ſtro ac pro virili tyronibus oſten-

do quod præsupponunt omnes fa-
 niores Juri. Non leves ob causas
 reduci huc peto, quod habet *Magnificus Eichel* (in quo jam omnis
 ferè honoris confluxus) in sui
 commentarii Præfatione in tit. ff.
 de Reg. jur. eb. 27. ex *Matthæo Gribaldo*
Mopha lib. 1. cap. 4. de Rat. studii, cu-
 jus verba hæc: *Ceterum de effectibus,*
seu individuis scientia esse non potest,
sunt enim (secundum Platonem) propè in-
finita ut nulla arte recipi queant nullaq;
disciplina comprehendendi. Causas ve-
rò universales esse constat, & finitas ex
quibus propterea rectè fiunt demon-
strationes. Sed ne diutius in aliena
messe vagemur, nihil jus civile profiten-
tibus ad perfectam eruditionem conse-
quendam utilius esse putamus, quam eo-
rum, quæ à majoribus nostris simplici-
ter definita videntur causas rationesq;
diligenter scrutari. Etenim, nihil
ominò ab eis sine ratione factum existi-
 mandum

mandum est, qui ob suam excellentem doctrinam & eruditionem sapientissimi omnium habebantur; à quorum responsis, veluti à Pithia tripodè, aut Sibilla limine omnes pendebant. Post multa interjecta pergit; Quid, inquam, prodesset huiusmodi, & aliàs propè infinitas Etiorum definitiones simplici tantum ac nudâ lectione didicisse, earum verò causas ac rationes penitus ignorare? Nempe isthanc mihi scientiã (ut ingenuè fatear) non modo insipida, sed inutilis omninò videtur. Neque enim veram hõc pacto scientiam, universalemq; adipiscimur, neq; arte, vel ingenio nostra studia exercemus, sed immortalis quodam labore, aliquot individuorum (quæ infinita sunt) opiniones contrahimus: eaq; dumtaxat scire probamus, quæ assiduâ lectione congesta memoria commendamus. Verùm nec ea scimus, cum causas & rationes ignoramus. Quoniam pacto qui eorum veritatem aut falsitatem

tēm discernet, quomodo de illa cum ad-
 versario contendet, quae nullo argumen-
 ta subvertere, nullave ratione novit
 comprobare? Quid aliud agit, quam
 ὄντι πρὸς τὴν λύσαν? planè si sic ine-
 pnda forent legalis disciplina studia, ut
 circa decisionum atq; individuorum
 cumulos duntaxat versaremur, vix ad
 eorum consummationem vita hominis
 vel longissima superesset: Per causas ve-
 rò & rationes artem ingenjosè colligen-
 tibus breve lustrum cum Justiniano suf-
 ficere arbitramur. Particularium
 rerum cognitio suos limites non egrēdi-
 tur, sed tantum praestat scientia, quan-
 tum experientia comprobavit, Notitia
 verò per artem, ex universalibus causis
 & rationibus contracta, in infinitum
 protenditur, omniaq; inferiora sui ge-
 neralitate comprehendit Proinde qui
 unius legis solam decisionem intellexerit,
 unam tantum facti speciem definire
 novit: qui verò decidendi quoq; ratio-

nem collegit, in numeros casus & infi-
 nita prope individua eadem ratione con-
 cludet. Causas intelligentibus, librorum
 multitudine opus non est: quicquid enim
 à Doctoribus in tanta voluminum copia
 fufus traditum est, suo ipsi ingenio facile
 excogitabunt, (res ipsa in meis antea
 monstratis loquitur) concurrente
 cum Bartolo, Baldo, Paulo, Immola, A-
 retino, & ceteris Scriptoribus: licet
 eorum commenta non viderint, quod
 sanè multum contigisse, nobis comper-
 tum est. O divinam causarum scientiam,
 quàm irrefragabilem methodum geris!
 Ex surgite Juvenes scientiæ cupidi, vestra
 jam excitentur ingenia, non ultra in-
 nudis decisionibus torpescant: Non quid
 sit, intelligere sufficiat, sed cur sit, dili-
 gentius inquiratur. Hisce verbis
 (materiâ hâc penitus absolutâ, ac typoo-
 grapho fere traditâ) citatô locò in-
 ventis, jucundissimæ lectionis vo-
 luptate meus explebatur animus:
 cùm meam etiam foveant senten-
 tiam

tiam, pluribus perceptam; Ideo
 que ut meis interjicerentur verbis,
 operæ pretium esse duxi. Ne in
 locis Doctorum superstitiosus Ju-
 re videri queam, ut rem, Jctis,
 Philosophiâ peripatheticâ imbu-
 tis, testatam satis & perspectam, lu-
 bens prætereo, benevolum lecto-
 rem hujus discursus ad *Nobilissimi*
Feldis, acutissimi ingenii commenta-
 rium in libb. *Arist. Polit. & Grotium*
de Jure belli & pacis, remitto, cujus
 magni viri cæteris operibus, jam
 jam sub prelo sudantibus, unâ cum
 multis in dies in hio. Ut paucis
 me expediam dicendo, quomodo
 se hæc methodus habeat: Esto po-
 stulatum Mathematicum hoc, *A*
quovis puncto ad quodvis punctum duci
potest linea. Sit aliquod magnum
 punctum, circa quod, vel infra il-
 lud plura puncta sunt posita, ex ma-
 jore illo puncto non solummodo ad

circumposita puncta lineas ducere ac reducere, sed plura circumponere possum. Quapropter etiam sese habet hic modus vel methodus hac: uti enim sese habet punctum magnum: ita sese habet universale vel principium Juris naturæ. Porro quemadmodum non solum ex puncto majori ad posita puncta lineæ ductæ possunt, verum adhuc plures:

Ita etiam ex universali seu principio legum multarum in corpore Juris positarum, non solummodo ratio deduci potest, sed adhuc multæ leges exinde peti possunt, cum quidam accidit casus, de quo nullò lata est lex. (*Quæ de re in futuro et aeternum cap. de legum natura, pluribus ad l. 11, 12, 13. Et c. ff. de LL.*) Uti insuper à circumpositis punctis per datum postulatum à minori puncto reduci potest linea ad magnum.

purum; ita etiam lex methodo
 analytica; antea synthetica
 deducta, reduci potest. Idem
 simile in definitionibus plerum-
 que procedit. Ne superstitiosis
 Ictis id narrare videar, quod quidam
 de Excellentissimo Dn. Feldio fal-
 so putarunt, putant, eum conclusio-
 nes seu leges ad principia Mathe-
 maticas reducere voluisse; cum ta-
 men aliud sit illustrare quidpiam,
 aliud probare, sive demonstrare:
 exempla enim illustrant, non pro-
 bant. Proinde quorundam reji-
 citur consequentia, cum, qui hanc
 consequi desiderat methodum,
 Mathesin calleat, necesse habere.
 Aliud exemplum ratione methodi
 potest esse hoc: Sunto quidam ri-
 vuli, eorum originem investigatu-
 rus, ipsum quærat fontem; quô in-
 ventô, ulterius non progreditur,
 sed subsistit. Similiter fidelis Prz-

ceptor cum suis auditoribus vel discipulis legum quærit fontem methodò analyticà h. e. inquire in principium, quod à nullo dependet alio, sed ab eo conclusiones seu leges, quò consecutò subsistere tenetur, ac similes methodò syntheticà, modò hùc, modò illuc, (uti ille rivulos suos) deducit leges, quod fit per interpretationem extensivam. Cui modo deducendi, si prudentiæ aliquando accedat habitus, nullum dubium videtur esse, quin ejusmodi LLatoris cujuscumque munus ritè subire possit. Sufficiant paucula hæc literis divulgata de Jure privato si-ve ejus studio, de quo, ut & de publico ex fundamentis Aristotelicis in futurum Deo auxiliante pluribus. Nam non expedit dicere (quod omnium Juris Consultorum tritum) ubi desinit Ethicus;

incipit Juris Consultus. Præcipuum enim est ac utilissimum, tyronibus illud ostendere, ut Philosophiæ practicæ videant uberrimum usum.

FINIS DISCURSUS.

D. T. O. M.

DE

MUTUI NATURA.

§. I. **A**Ntequam de ipso dicatur mutuo, methodo Aristotelica inquirendum, an & cur detur mutuū. 2. eadem methodo (quā in practicis ferè disciplinis utitur Aristoteles) quid sit. 3. positā quidditate, uti vulgò loqui amamus, seu definitione investigatā, ex ea leges, ejusque sc. mutui affectiones simplices, legitimo modo, tam implicitè (hoc est positō saltem medio terminō, seu causā, quæ vocari so-

C

let

let ratio) vel explicitè (hoc est per syllogismum, positò deductionis seu demonstrationis principiò, quod vel axioma vel hypothesis, vel definitio) sum deducturus.

§. 2. Hic inquiritur primum, an & cur nim. detur mutuū? Deductionis seu demonstrationis loco esto principium, quod est axioma quoddam ab experientia petitum hoc: *Deus & natura non omnia vite instrumenta* (Quis vocari solent res) *uni soli sc. d: dit homini.* Hæc autem vite instrumenta sunt, quib. sc. homo utitur ad vivere & beatè vivere, ab eo tamen sunt separata. Quare, quoniam homo indiget vestimentis, carne, frumentò, lacte pecuniâ &c. ut ab alijs, qui ejusmodi abundant, acquirat, necesse habet, ut indigentia suppleatur. Indigentia autem suppleri nequit ab uno solo homine, uti ex datò principio patet. E.

ab

ab aliis fieri debet supplementum.
 Inde erit quædam societas, quæ a
 licujus gratia per suam naturam
 fit. h. e. ut acquiratur id, quod carco.
 Quicquid autem alienius gratia fit,
 est finis. Hinc omnis societas pecu-
 niarem habebit finem. Uti autem
 finis, ita etiam societas; proinde,
 alia societas erit quam instituit la-
 nio cum sutore, alia quam instituit
 ille, qui indiget pecuniâ cum eo,
 qui habet pecuniam, quod in spe-
 cie vocari solet *mutuum*. Positâ ra-
 tione, cur detur mutuum inquiren-
 dum in membrum 2. quid sit.

§. 3. Ex præmissis §. 2. constat, i-
 deò celebrari mutuum; cum non
 cui libet Deus & natura vitæ dede-
 rit instrumenta; propterea necesse
 habeat, ut ab aliis sibi acquirat ea.
 Quare societatem quandam cum
 altero inire tenetur, ac querere
 ex eo, an velit ei mutuare aliquid

nec ne, cūm alter consentit, tunc fit pactum, quod per l. 1. §. 2. ff. de pactis est duorum, plariumvè in idem placitum consensus, privatorum sc. h. e. patrum familiàs. Postea accedente traditione rei mutuandæ, transit hoc pactum in contractum. Ex hisce colligo hanc propositionem; *Mutuum esse contractum.*

§. 4. In præcedenti §. dictum, quod mutuum non fit, quando forsitan alter alteri dixit, mutuabo tibi quos petiisti 20. vel credam frumentum &c. Sed tum demum, cūm res fuit data. Exindè ultrò sese offert hæc conclusio: *Mutuum requirere rei traditionem.* Quare dico. *Mutuum esse contractum realem.*

§. 5. Dictum mutuum est *contractum realem.* Res autem seu

feu vitæ instrumenta, quæ quis ab altero accipit, vel ipsò pereunt usu, ita, ut in specie restitui nequeant; vel non pereunt, sed post usum remanent. Illæ Iuris vocari solent res fungibiles. *E. in mutuum veniunt res fungibiles. Inde mutuum erit contractus realis, quò quis rem fungibilem dat alteri.*

§. 6. Ostensum, propterea mutuum fieri, ut quis sc. qui indiget, habeat rem fungibilem. *E. datur indigenti. Hinc mutuum est contractus realis, quò res fungibilis datur indigenti.*

§. 7. Cum igitur pateat dari rem fungibilem in mutuum h. e. quæ post usum non amplius illud ipsam est eius, cuius fuit e. g. cum usus cerevisiæ vel frumentò, non meum id ipsum est, quod antea fuit, nec pecunia mea sc. est, quæ antea fuit.

Indè rei fungibilis usus, quatenus ipsò perit usu, regulariter consistit in abusu. E. determinandum est, ad quem quis concedi velit usum, an ad proprium, an ad alium, qui ei naturalis non est, de quibus infra ex Arist. ad vocem hanc. Ex hisce colligo, hanc propositionem: *Res quæ in mutuum venit, datur ad abusum. Quare mutuum esse; colligitur, contractum realem, quò res fungibilis datur indigenti ad abusum.*

§. 8. Præmissò proximè præcedenti §. infero: (cùm res fungibilis ad abusum concedatur, ita, ut ipsò pereat usu, quod in specie ead. res data danti restitui non possit. E. si non ead. alia restituenda est. Quomodo autem? an aliena? Res alia, quæ eodem venit nomine, aliq. scilic. species, quæ Iuris genus vocari solet. E. g. Triticum, quan-

do

do indigenti fuit datum, ut eo ad vitam conservandam utatur, tunc pinficatur; hinc idem datum, restitui nequit. Indè colligo, aliam tritici speciem (quæ Jctis, seu montium, genus vocatur) esse restituendam. Addo definitioni: *Mutuum est contractus realis, quo res fungibilis datur indigendi ad abusum, ut restituat rem ejusdem generis.*

§. 9. Dicitur, rem ejusdem generis esse restituendam: Propterea etiam sequitur, in qua bonitate ac quantitate fuit data, in eadem etiam esse restituendam: *Nullus enim liber homo alterius gratia damnum sentire, ac alteri servire tenetur, quod est principium politicum.* Hoc autem fieret, si non eadem restitueretur bonitas ac quantitas. Est igitur integra definitio hæc: *Mutuum est contractus*

Etus

Etus realis, quò datur res fungibilis indigenti ad abufum, ut restituat rem ejusdem generis, bonitatis ac quantitatis.

§. 10. Præmissis præmittendis. 1. nim. cur detur mutuum. 2. quid sit, restat. 3. sc. quænam ex definitione tanquam deductionis principio deduci possint conclusiones, quæ nostræ sunt leges.

§. II. *Mutuum est contractus* positâ voculâ contractus, videndū, quænam exinde fluant LL. Omnis autem contractus est consensus. Omnis consensus est voluntatis declaratio. Voluntas definiente Aristotele I. *Rhet.* 10. *est appetitio boni cum ratione conjuncta.* Hac principia omnia sunt axiomata h. e. quibus per se, sine ulla probatione fidem tribuimus. Quoniam igitur voluntas est appetitio boni cum

cum ratione conjuncta, sequitur illum, de quo dicitur habere intellectus usum. Quare colligo, mutui contractum requirere consensum. Quare? quia ad omnem contractum requiritur consensus.

Atqui mutuum est contractus. E.

In mutuo requiritur consensus.

Porro. Omnis consensus est voluntatis declaratio. (est axioma ex definitione voluntatis deductum.)

Atqui mutuum est consensus. E.
Mutuum est voluntatis declaratio.

Ceterum: Omnis voluntatis declaratio intellectus requirit usum perfectum (est axioma ex voluntatis definitione)

Atqui

Atq; mutuū est voluntatis declaratio. E.

Mutuū intellectus requirit usum.

Hæ conclusiones fundatæ sunt in communissimis juris naturæ principiis.

Inde à contratio sensu sunt deductionis principia hæc:

In quocunque non est intellectus usus, ille non potest contrahere.

Quicumque non potest contrahere, ille non potest mutuū celebrare.

Hiscæ generalibus præmissis progrediendum ad specialia, ita ut varia colligantur subiecta, quibus horum principiorum natura vel in est, vel non illō modō refutat conclusio, quæ est lex affirmativa, hōc negativa. *Et hoc est munus fidelis Præceptoris.*

§ 12. Inquirendum igitur est hîc, qui nam mutui contractum instituere possint vel non. Quibus sc. inest usus intellectus. Per experientiam constat, quibusdam personis constitui Tutores. Quare, ut eorû judicii suppleant defectum (quæ personæ vocantur pupilli) (quod est axioma ex natura Tutoris) in contractu autem mutui ac omni, judicii requiritur usus, in pupillo autê judicii est defectus inde argumentor.

In quocunque judicii vel intellectûs (qui nim. requiritur hîc) est defectus, ille non potest contrahere.

Major ex supra dictis patet, minor per naturam pupilli est clara.

Quicumque non potest contrahere, ille non potest mutui contractum celebrare. Major est manifesta ex dicto de omni: Quicquid enim
dici-

dicitur de omni contractu in genere, dicitur etiam de iis quibus nomen competit contractus)

Atque pupillus non potest contrahere. Minor fuit conclusio precedentis Syllogismi) E.

Pupillus non potest mutuum celebrare : Quicumque non potest mutuum celebrare, ille non potest obligari.

Atque pupillus non potest mutuum celebrare : E.

Pupillus non potest obligari. Hæc conclusio est l. 43. ff. de O. S. A.

Major probatur : Cum mutuum sit contractus, omnis contractus consensus, omnis consensus pariat obligationem, obligatio sit juris vinculum, sive nec essitas imposta libero homini ad aliquid faciendum, patiendum vel omittendum, ut justum inde proveniat. E.

qui

qui est obligatus, debet conficere syllogismum practicum E. g. pupillus si à Titio mutuo petiit 20. ac accepit, regulariter obligaretur Titio ad aliquid faciendum, restituendum sc. determinatò tempore. Ex hisce conficere deberet syllogismum practicum hunc.

Quicumque mutuo aliquid ab altero accipit, id debet restituere.

Atqui ego (pupillus) à Titio mutuo accepi viginti. E.

Titio restituere debeo.

Quoniam autem omnis syllogismus est ratiocinatio, usum requirit intellectus, sequitur, quod obligari non possit & hoc vocari solet obligatio naturalis, quando conscientia ei aliquid dicitur, seu necessitatem ei imponit aliquid faciendum, patiendum vel omittendum.

dum. Ex hisce deduco porro: Quicumque ob iudicii seu intellectus defectum non naturaliter potest obligari, multo minus civiliter h. e. quan. lex civilis necessitatem aliquid faciendi patiendi vel omit- tendi imponit.

Atqui pupillus non potest naturaliter obligari. E.

Multo minus civiliter obligabitur. Hæc conclusio est *l. 43. ff. de O. & A.*

Quibus juris naturæ rationibus allatis, varix colligi possunt leges seu conclusiones E. g. quare in *l. 9. §. 2. ff. de auct. Tut.* dicatur quod pupillus si sine Tutoris autoritate alicui mutuum dederit pecuniam, non obligetur *it. §. fin. J. quib. alien. licet vel non §. 1. 3. §. 2. ff. ad Sctm Macedon.* huc referri etiam potest *l. 4. §. 8. l. 15. ff. de solutio- nibus*

nibus quæ supra per deductionem explicitam sunt deductæ.

§. 13. Porro inquirendum in aliud subjectum cui illorum prædicatorum natura non inest. Præter pupillos sese offerunt furiosi ob eandem rationem. Ubicunque autem eadem ratio: ibi idem constitui solet jus. Quare colligo hanc propositionem: Quicquid dicitur ratione contractus ac obligationis de pupillo dicitur etiam de furioso.

Atqui de pupillo dicitur quod nec contrahere nec obligari possit. E.

Idem etiam dicitur de furioso.

Hoc autem notandum, pupillum iudicii laborare defectu non uti furiosus, hic enim multos complevit annos, pupillus verò non. E. propter ætatem hic iudicii laborat defectu. Ubi autem defectus,

fectus, ibi ille est supplendus per Tutorem sc. Ubi nullus, ibi nullus supplendus.

Arqui in furioso nullus est iudicii defectus. E. in furioso nullus supplendus.

Major exinde patet ; cùm enim nihil est supplendum , vel omne, quod requiritur, adest, vel non adest, supplere enim denotat, ut ei, quod adest, addatur quod abest. Ex hisce colligitur ratio l. 50. ff. de Reg. Jur. quæ ita sonat : *In negotiis contrahendis aliam esse rationem furiosorum, aliam eorum, qui fieri possunt, quamvis actum rei non intelligerent. Nam (dicitur porrò) furiosus nullum negotium contrahere potest : pupillus omnia, Tutore auctore.*

§. 14. Eandem rationem per interpretationem extensivam prodigo inesse deprehendo. Indè (uti

monitum) ubi eadem ratio, ibi i-
dem Jus. Quare colligo hanc pro-
positionem : *Furiosus non potest
mutuare.* Huic propositioni non
absimilis est *l. 40. ff. de Reg. Jur.*
*Quod furiosi, vel ejus, cui bonis
interdictum est, nulla voluntas sit.*

In omni autem contractu requi-
ritur voluntas, *quod ex antecedentibus
clarum.*

Mutum est contractus. E.

In mutuo requiritur voluntas.

Sunt igitur conclusiones ha-
cenus demonstratae principales
hae:

Pupillus non potest mutuare.

Furiosus non potest mutuare.

Prodigus non potest mutuare

&c.

De hisce ac similibus aliquando
pluribus. Hæc Juris naturæ si obser-
ventur principia, quilibet Juris

D

tyro

tyro videbit, quinam contrahere obligarivè possint, quinam verò non: unum enim contrarium alterum perspicuum reddit, sive, uti alias dicitur, cognitò unò contrariorum, cognoscitur & alterum.

§. 15. Dictum mutuum esse *contractum*, contractum consensum, consensum voluntatis declarationem, voluntatem appetitionem boni cum ratione requirere intellectum. Intellectus autem est cognoscere objectum illud circa quod versatur. E. omnes perpendere debet circumstantias. Circumstantiæ autem sunt quis, quid, circa quid, cujus gratiâ &c. De quibus passim in libris Ethicis ac Rhetor. Arist. F. Etâ speculatione ab intellectu, speculata secundum omnes circumstantias præhendi-
voluntas, quæ est appetitio boni, uti monitum, vel appetitus rationalis,

i.e

ñ. e. cum mente seu intellectu scientie quid agatur conjunctus. Quare propter iterum ultrò patet intellectum versari circa scientiam, scientiæ opponitur ignorantia. Cum igitur, (*quantum ex antea Juris nature fundamentis datis clarum*) ad omnem contractum requiratur voluntas, voluntas requirat intellectum, intellectus scientiam, sequitur in contrahente & quidem omnem etiam scientiam esse debere. Si in omni E. *etiam in mutuum* celebrante. Scientia requirit, ut quis omnes attendat circumstantias, ut sc. sciat quis agat, quid agatur, quomodo &c. Quare iterum per demonstrationem implicitam ex hisce præmissis sequitur omnem contractum, (cum requirat voluntatem, voluntas præ requirat scientiam) cum deliberatione esse instituen-

tuendam, quod fit adhibendo scientiam, excludendo verò ignorantiam; hinc fluit l. 76. ff. de Reg. Jur. ratio, cujus legis verba ita sonant *In totum omnia, qua animi destinatione agenda sunt, non nisi verâ & certâ scientiâ perfici possunt.* Hisce positis colligo hæc, quæ se sc. ad instar principiorum deductionis habent: cùm partim ex antecedentibus clara sint, partim per se h. e. quib; quilibet, nullâ adhibitâ probatione, fidem tribuit.

Quic. ignorat id, quod agitur sc. circumstantiam circa quid & cujus gratiâ, ille agit invitè per ignorantiam.

Quic. agit invitè per ignorantiam, ille non declarat suam voluntatem (quod ex supra positis clarum.)

Quic. non declarat suam voluntatem.

luntatem, ille non contrahit, est axioma.

Ex hisce sequitur responsio ad l. 12. ff. de Reb. cred. cujus casus est hic: Titius accepit mutuam pecuniam à Cajo furioso, quem credebatur ab initio esse sanæ mentis. Dicitur in ill. l. quod mutuum non contrahatur. Quare? Resp. quia mutuum voluntatem requirit, voluntas requirit intellectum, intellectus scientiam circumstantiarum, quis, quid, circa quid &c.

Quapropter, cum hæc omnia negativè ratione furiosi dicantur, contractus est nullus: errat enim alter contrahens in aliqua circumstantia, cujus erroris vel ignorantie causa non est, ceu constat ex 3. Arist. Eth. ad Nic. Allatâ hæc hypothesis Ethicâ, colligo hanc propositionem: *Quandoque in con-*

*tractu mutui desideratur aliqua
circumstantia, (impediens sc.
hunc contractum) cum illud ne-
gotium non mereatur nomen mutui.*

Hinc iterum sequitur, ob circum-
stantiz ignorantiam non fieri u-
nam voluntatem ac consensum.

Consentire enim est declarare su-
am voluntatem, quod cum alterius
conveniat voluntate. E. ex duabus

voluntatibus conglutinari quasi de-
bet una. Quibus monstratis iterum
novum deductionis de promo-

principium. *Quando in con-
tractu non est una eademq; volun-
tas, ille contractus est nullus.*

Atqui mutuum est contractus.

E. Quando in contractu mutui
non est una eademq; voluntas, tunc
est nullus; hinc in contractu mutui
debet esse una eademq; voluntas.

Hæc omnia fluunt ex justo naturali, quod semper continetur in definitione. Ex justo autem positivo, (quod *Aristoteli* 5. *Et b.* vocatur legitimum) dependent sequentia *l. all. 12. de Reb. cred.* verba: *Quod nihilominus consumptione reconcilietur mutuum add. l. 13. ff. d. l.* quod tamen propriè ex mutui natura non fluit, id quod facili etiam deduci potest modò, si aliquod mihi vacaret temporis spatium, ob cuius penuriam invitus hancce materiam coarctare teneor. Huc facit etiam *l. 16. ff. de Reg. Jur.* quod non vidantur consentire, qui errant. Subsumatur etiam præcedentibus *leg. p. 5. ff. de Reb. Cred.* ex qua deduco regulam hanc: *Non semper obligatur, cui sit numeratio, quando non eâ accipitur intentione, quâ solvitur.* Ratio enim est

quod non sit una eademque voluntas. Ex eod. fundamento seu ratione deciditur casus *l. 18. pr. & §. 1. ff. de Reb. credit.* qui est hic: Titius petit à Mævio mutuum 20. sc. hic numerat etiam ei 20. non ex causâ mutui, sed ex causâ donationis. Sanè ob datum Juris naturæ principium, nec mutuum, nec donatio erit, sed si consumti fuerint, demum mutuum fieri, quod iterum non ex justo naturali, sed positivo fluit, quod justum est contra naturale. Ob eandem etiam rationem deciditur casus *all. l. §. 1.* qui talis: Cajus deponit. 100. ap. Sempronium, hic tanquam mutuum accipit, nec mutuum nec depositum est.

Nam non est una eademque voluntas.

Plures hùc spectantes leges colligi ac subdatô principiô à Juris ty-

rone subsumi possunt. Meum saltem propositum est pro virili monstrare, quâ facili perspicuâ ac per brevi methodô Jura Romana cum Philosophiâ scil. Aristotelica proponi possint.

§. 16. Supra ostensum, genus mutui esse contractum, contractum esse consensus. Consensus autem idem est, quod conventio esse solet. Omnis autem conventio (*per manifesta Jura*) est vel pura, vel conditionalis, vel in diem, vel ad tempus. Quare necessario fuit, mutuum (cum sit contractus consensus seu conventio) tale etiam esse posse. Indè colligo, mutuum esse, vel constitui posse vel purum, vel conditionale, vel in diem; vel ad tempus. Conditionale est in *l. 7. ff. de reb. cred.* cujus summa hæc: *quod mutui datio suspendi*

D S *possit*

*possit in eventum conditionis ex-
 presse, vel tacite. Quibus positi-
 add. l. 19. b. it. l. 8. ff. eod. ubi di-
 citur, quod mutui datio interdum
 pendeat. E. g. Cajus petit à Sem-
 pronio mutuo pecuniam, dicit, si
 hæc vel illa extiterit conditio e. g.
 si Titius Sejam sibi associari cura-
 bit, tum ei mutuo sunt illi centum
 joachimici &c. It. l. 36. ff. b. cujus
 summa: *stipulatio conditionalis
 obligationem precedentem puram
 suspendit, & eam novat in condi-
 tionis eventum.* Ex hac legis sum-
 ma colligo hanc propositio-
 nem; *dari mutuum purum, uti su-
 pra ex natura etiam contractus fu-
 it deductum.* Casus dictæ legis
 est talis: Titius debebat Sempro-
 nio 18. pure, jussit, ut solveret Ca-
 jo sub conditione hæc, si navis ex
 Asia venerit &c. Pendente condi-
 tione*

tionem, peti non poterit cum effectu: obstat enim exceptio, quod scilicet nondum conditio extiterit. De reliquis conventionibus seu consensu, plura essent dicenda, sed properandum.

§. 17. *Realis*) supra dictum, mutuunt esse contractum, omnem contractum parere obligationem. B. etiam mutuunt. Quidam autem contractus, statim declaratio partium consensu, pariunt obligationem. Alius prater nudum consensum etiam requirit rem; adeoque hic plures requirit solennitates, quam illi; Inde isti, quoniam nudò absolvuntur consensu, erunt contractus consensuales, hi reales, qui re scilicet demum traditâ producunt obligationem, nec perficiuntur, nisi facta fuerit solutio. Quibus generalibus positis colligo ex dictis c. principium deductionis.

Quandoque in mutuo non fit solutio, sive vera, sive ficta, mutuum non est. Quandoque mutuum non est, non erit actio ex mutuo: Cessante enim causâ, nunquam erit vel existet effectus. Quare ex hisce principiis decidi poterit sequentis l. casus. l. 3. ff. de Reb. cred. cujus summa hæc: *Qui spe futura numerationis promisit, non habet necesse recipere.* Casus est hic: Cuius promisit mihi mutuare pecuniam, cum non haberet, sed in brevi habiturus esset: composuimus instrumentum, cui accessit stipulatio, ac si accepissem: postea à indigui: Undè si pecuniam non recepero, non ero ei obstrictus. Exindè colligitur quod factâ promissione, nudum sit pactum. Nudum autem pactum de Jure civili nullam producit obligationem, nec est contractus. E.

nec

nec mutuuum. Et sic firma est conclusio ex hisce implicitè demonstratis quod in mutuo, rei requiratur traditio. Et hoc exinde: cùm vocatur *contractus realis*.

§. 18. *Datur*) E. traditio pecuniæ necessariò, uti ex præcedenti etiam constat §. fieri debet. Traditio autem alia est vera, alia ficta, quæ vocari solet brevis manus. Vera est, quæ fit de manu in manum ab ipso mutuante cum animò obligandi conjuncta; adeoq; transit in contractum. Huc facit *l. 19. ff. de Reb. credit.* cujus verba hæc sunt: *Non omnis numeratio eum, qui accepit, obligat: sed quoties id ipsum agitur.* Colligo igitur hoc principium:

Quandocunque contrahentes animum obligandi habent, illa i-

Titius petit, ut ei mutuem 20. promissi etiam ei me daturum, interea temporis absens sum, forsan Jenz, petii Cajum, ut me absente ei solvar, hic Cajus mihi adversus Titium acquirit conditionem h. e. actionem, quâ repetere possum à Titio, & Cajus adversus me, per def. mandati, mandati habet actionem. Ibi fingitur ac si ipse tradiderim. Huc ob eandem rationem ac idem fundamentum referatur etiam *l. 9. §. 9. ff. b. cujus casus hic: Titius deposuit ap. Cajum 100. ille huic concedit potestatem utendi illis modò velit, sic pecunia hæc, quæ debebatur ex causa depositi, postea debetur ex causa mutui, si sc. ambo declarent voluntatem de mutuo; prius tamen mutuum non est antequam à depositario moveatur sc. à Cajo, & idem est ac si ei revera tradiderit Titius tanquam*

psa conventio cum solutione tran-
sit in nomen contractus.

Atqui quando creditor indi-
genti pecuniam in conspectu o-
mnium positam numerat & tradit,
contrahentes animum obligandi
habent. E.

Illā conventio transit in nomen
contractus mutui.

De vera traditione plures colli-
gi possunt LL. meum jam non est.

§. 19. In proximè antecedenti
§. de vera traditione, paucula salu-
tasse sufficiat. Sequitur ficta tra-
ditio, quam (uti vulgò solet) voco
brevis manu traditionem, cum fin-
gitur eā factū esse, cum tamen reve-
rā facta non fuerit. Exemplum est
in l. 9. §. 8. ff. b. cujus summa
hæc: *Num erando pecuniam no-
stram, nomine absentis, & igno-
rantis ei quarimus actionem* E. g.

Titius

quàm mutuum. Est igitur ficta traditio. Ab initio autem quando deponit dicendo, si uti voles, utaris, creditum non est, seu mutuum quod est *l. 10. ff. eodem*. Ratio ex supra patet dictis: *cum una requiratur voluntas*. Inde, quando uti non vult, mutuum non est, nec tenetur ad periculum. Ex hisce simul colligo hanc propositionem: *Interdum possessionem naturalem generari in civilem*: Depositarius enim naturaliter, mutuatarius vero civiliter possidet h. e. exercet operationem dominicam. Ex ejusdem fictæ traditionis natura fluit etiam *l. 15. ff. h.* Cujus casus est hic: Titius petit à me 20. dico ei, ut à debitore meo sibi pecuniam dari curet accepta pecuniâ, licet neque meam neque à me acceperit, mihi obligatur ex mutuo, ob hanc sc.

ratio-

rationem : cùm illa pecuniã quicquid est in se, sit mei gratia. Quicquid autem est mei gratiã, quicquid est, illius rei sum dominus. Est hypothesis ex *1. Pol. Arist.* constituit enim aliquam dominii essentiali partem. Sub natura traditionis per brevem manum subsumi etiam potest *l. 11. ff. de t.* Casus est talis : Titius venit ad Cajum, petendo, ut ei mutuodet 10. hic ait, se carere pecuniã : Ne autem damnum sentiat dicit, mi amice, habeo quandam hic lancem, vel aliud quippiam vende & utere pecunia, tùm mutuum est. Quod si autem res pereat, ad quem spectat periculum? Resp. illud ex principio quodam deduci potest, & quidem hoc. Quicquid totum alterius gratia est, id & ipsius periculõ est.

Atqui quando res vendenda æ-

sti-

firmata indigenti datur, tota illius gratia est. E.

Ipsius periculo est.

Ob eand. rationem spectat etiam huc l. 8. (*si certum pet.*)

§. 20. Haftenus de vera ac ficta traditione, quæ fit immediatè h. e. à nobismet ipsis tanquàm à Dominis. Jam de alia, quæ vocari potest mediata h. e. quam per alias perficimus personas. Traditio autem in mutuo nihil aliud est quàm quædã alienatio, speciei sc. In alienatione verò requiritur voluntatis declaratio quæ sequi potest per alias, personas traditio & hæ sunt vel in nostra potestate vel non. Potestas vel est dominica, vel patris. E. erunt vel liberi, vel servi vel alii, qui in tali sunt constituti. Hinc colligo (cùm in mutuo, quæ alienatio quædam est, requiratur vo-

lun-

fuitatis declaratio, volūtatis decla-
 rationē sequatur traditio nos mu-
 tuū) tām per liberos seruos ac libe-
 ras celebrare posse personas h. e. ut
 non solum alii pecuniā mutuā per
 eijmodi personas mutuā tradam9,
 verum nobismet ipsis etiam de
 mutuanda per eas etiam prospicia-
 mus Hisce generalibus positis, cla-
 ra erit summa l. ii. §. 2. ff. b. (quā habet
 Glossa) quæ hæc est: *Seruus mu-
 tuans pecuniam domini voluntate,
 acquirit certi conditionem domi-
 no.* Si autem contra volunta-
 tem Domini pecuniā credat, non
 facit eam accipientis, sed exstans
 vindicatur, aut dolō malō consum-
 ta, agitur ad exhibendum: & bonā
 fide consumta, condicatur. Ex his-
 ce colligo hanc regulam: *Quod
 seruus sine Domini voluntate non
 possit ejus mutuare pecuniam.* Ra-
 tio

tio hujus regulæ (quam ita appella-
re liceat) juris naturæ est hæc : cum
mutuare sit alienare, alienare re-
quirat voluntatem ejus, cujus res
est. E. res domini, contra
ejus voluntatem non potest a-
lienari. Si non potest aliena-
ri. E. nec mutuo dari : Mutuo
enim dare est alienare. Dependet
hæc omnia ex fundamentis seu
principiis Aristotelicis. Hinc ob
eandem rationem per demonstra-
tionem implicitam fuit, quod ha-
betur in l. 11. §. 2. b. verba huc faci-
entia sunt hæc : *contra volunta-
tatem Domini credendo non facit
accipientis.* Ex iisdem fundamen-
tis fuit etiam l. 29. ff. b. ubi ha-
betur, quod ex contractu instito-
ris æque ac ex contractu Procura-
toris dominus conveniri possit.
Ratione filii per quam acquirimus,
habe-

habetur in *l. 2. §. 4. ff. b.* Dictum in precedentibus, per liberum etiam personam, ita, ut aliam & quidem principalem quasi sistant & representet personam, mutuum fieri posse. per liberam autem hic intelligitur personam procurator, de quo etiam in modo *all. l. 2. §. 4. d. 1.* Huc spectat etiam *l. 26. ff. b.* in qua continetur, quod per Procuratorem queratur actio domino militi sicut per Tutorem & Curatorem minori. Quemadmodum per servos, liberos nostros ac Procuratores possumus alienare: ita etiam possumus per eos acquirere. Quod per servos possimus acquirere & alienare, probo ita:

Quaecunque res est mei gratia quicquid in se est ac pars mea illius rei sum dominus. (*Est axioma ex natura dominii de quo Arist. 1. pol.*)
Atqui

Atqui servus est mei gratia ac pars mea. (Hæc minor patet ex servi natura, qui est *instrumentum animatum, rationis particeps activum separatum, secundum naturam non sui ipsius, sed in totum alterius, Arist. 1. Pol. 4. 5. 6.)*E.

Servi dominus sum.

Cujuscunq; rei dominus sum, illam ipsam rem pro lubitu dirigere possum.

Atqui servi dominus sum. E.

Servum pro lubitu dirigere possum.

Quicquid pro lubitu dirigere possum, per illud mihi acquirere possum.

Atqui servum pro lubitu dirigere possum. E.

Per servum mihi acquirere possum.

Quæ

Quapropter manifesta exinde est conclusio seu lex supra all. *per servos etiam nostros mutuum celebrari posse.* Hæ deductæ conclusiones multarum legum, aliis etiam in juris materiis, erunt instar principiorum deductionis.

§. 21. Ut res in mutuum dari possit, requiritur insuper, (cum alterum efficiat dominum) ut illa res ejus fuerit h. e. (1) quicquid est, ejus gratia. (2) pars ipsius per naturam dominii. Quod si talis fuerit, alter etiam idem reddetur, aliàs in alterum transferre potest, quàm ipse habet. Quare colligo *uti se se habet res ad me sc. dominum rei: ita etiam ego me habeo ad rem.* Inde ex hoc iterum fluit hoc: *pro qua parte quis est dominus, pro ea etiam potest alienare;* hinc ultro se se offert aliqua

conclusio, quæ est l. 16. ff. b. cu-
 jus summa esto hæc: pecuniam
 meam alteri possum mutuare, sed
 alienam non sine domini volunta-
 te. Huc facit hæc propositio ma-
 jor: Quicquid non est meum, non
 potest fieri tuum per l. 2. §. 3. ff.
 b. verb. appellata autem est mu-
 tui datio ab eo, quod de meo tuum
 fiat, & ideo si non fiat tuum, non
 nascitur obligatio. Ex hisce nec
 potest argumentum ab etymolo-
 gia peti & quidem negativum,
 quod procedit injure nostro non
 autem affirmativum. Hæc obiter. Ex
 supra dictis, pecuniam mutuantis
 esse debere &c. decidi potest casus
 hic. Titius habet socium Mævium,
 conveniunt inter se se, ut omnia
 eorum bona iis sint communia.
 Titius propriam suam mutuavit
 pecuniam postea acquisitam, sed

NON

non communicatum pro parte Titii erit mutuum. Quod si autem communem mutuare velit, non ei conceditur nisi ceteri consentiant. Ex hisce colligo hoc principium

Quicumque non potest mutuare ille non potest dominium transferre in alterum. (*Major non indiget probatione, ex supra enis dictis ac monstratis cara est*)

Atqui socius rem communem sine alterius socii consensu non potest mutuare. E.

Hic socius non potest dominium transferre in alterum.

Hæc conclusio est *all. l. 16. ff. b. Porro*. Quicumque non potest dominium, transferre in alterum, ille non reddit accipientem dominium.

Atqui socius rei communis non potest in alterum rei Communis dominium transferre. E.

E

Ac

Accipientem non reddat dominum.

Hinc illa translatio secundum justum naturale est invalida ac iniusta. Ut hæc clariora reddantur, dicendum, quid dominium sit; quod, positum, plura exinde deducturus sum, *Ex 1. Arist. pol. 7.* deduci potest natura dominii, de qua supra etiam dixi; nimirum (1.) requiritur, ut res, quicquid est, mei gratia sit. (2.) pars mea. E, cui competunt hæc duo ratione rei, illi etiam competit facultas (*naturaliter*) dirigendi illam ipsam rem, seu vitæ instrumentum. Proinde *dominium* erit facultas dirigendi aliquod vitæ instrumentum seu rem, quæ quicquid est, domini gratia est, ipsiusque pars. Colligo hoc: Quodcumque res aliqua, quicquid est, non est alicujus gratia, sola, nec ipsius sola pars, quod ille

non

non sit dominus quàm talis. Cum
 hisce dictis ferè convenit *Magnifi-*
ci Struvii, Patroni, Promotoris
ac quondam Præceptoris mei defi-
nitio sui Syntagmat. jurispr. in
Exerc. ii, dicentis, quod sit Jus in
re corporali, quò quis de ista re
potest pro arbitrio nomine proprio
disponere. Tanquam funda-
mentum ibi etiam allegat Arist.
1. pol. 4. Cujus verba sunt hæc :
Rem quam quis possidet, est instru-
mentum ad vitam. It. 1. Retb. 5.
iterum citat verb. proprium est,
quando in ipso est alienatio &c. ut
penes ipsum sit usus. Hisce alla-
tis omninò datur intelligi, in quo
consistat essentia domini. Exin-
dè verum ac certum est mutuantem
dominum esse, debere, quæ conclu-
sio est l. 2. §. 4. ff. b. verb. in mutui
da

datiane oportet dansem esse dominum
 Exindè ex supra monstratis patebit
 ratio Erffur. florentissimæ Reip.
 statuti art. 82. de anno 1329. verb.
 Es soll auch kein Rath / der Stadt
 Geld oder Buch verleihen / es wer
 dann mit Willen und mehrer Mei-
 nung der 5. Râthe. Hoc statutum
 renovatum ac aliquô modô corre-
 ctum (sapiens statutû Democrati-
 cum) legimus in der Câmmeren In-
 structione de anno 1650. art. 31. verb.
 Es sollen hinführo keine Capitalia
 von dem sitzenden Rath / noch von
 dessen Glidern / oder sonst in dessen
 Namen / er sey auch wer er wolle / wes
 Standes oder Würden er sey / weder
 aufgenommen , noch ausgeliehen
 werden / es sey dann daß von der Auf-
 nahm und Ausleihung / in den fünf
 Râthen und mit den Vormündern
 zuvor deliberirt / und alsdann ein
 conclusum, ob und welcher Gestalt
 die

Die Aufnahme oder Auslethung beschehen solle/gemacht werden. Daffern einer oder mehr vorsehlich darwieder handelte/der selbige / oder deren Erben / sollen der Stadt Refusion, alles des daraus entspringenden Schadens zuerstacken schuldig seyn/auch ihrer Ehren damit entsetzt werden. Solte aber die Cämmerey einiges stuck Geldes auffzunehmen in gewissen fällen benöthiget seyn: Mag solches mit vorwissen des Obristen Bierherrn dergestalt beschehen / daß vor ausgang jedes Jahrs und der Rechnung Verferrigung wiederum bezahle/und den nachkommenden Cämmerey Brambren dergleichen aufgenommene Posten zuertrichten/nicht nachgelassen werden.

A contratio seu su ex superioribus ita deduco hoc principium demonstrationis, quod est axioma;

Cujuscunque gratiâ res aliqua, quicquid est, non est, nec ipsius pars, ille non habet facultatem dirigendi illam.

Atqui qui dominus non est, illius gratiâ, quicquid est res, non est, nec ejus pars. E.

Qui dominus rei non est, non habet facultatem dirigendi illam rem.

Porro: Quic. non habet facultatem dirigendi rem, ille non potest dominium transferre in alterum.

Atqui qui dominus non est, non habet facultatem dirigendi illam rem. E.

Qui dominus non est, non potest rei dominium transferre.

Ceterum: Quic. non potest dominium transferre in alterum, ille accipientem non reddit dominum. (Hæc major supra etiam tanquam conclusio fuit deducta) Atqui fur rei

rei furtivæ non potest dominium
transferre in alterum. E.

Fur rei furtivæ accipientem non
reddit dominium. E.

Hæc conclusio est l. 13. ff. h. verb.
*Nam etsi fur nummos tibi credendi ani-
mò dedit, accipientis non facit: sed con-
sumtis eis, nascitur conditio.* Ex iisd.
fundamentis seu Juris naturæ prin-
cipiis deduco etiam rationem, seu,
sub eis etiam subsumo per inter-
pretationem extensivam (de quâ
alibi) præjudicium, quod recenset
supra laudatus Magnificus vir, in alt.
Exerc. th. 13 verb. Daß die distrahirte
Sachen von denen / so dieselben /
mit was Titel es auch sey / an sich ge-
bracht / und nochmahls in ihre ge-
wahrsam haben / abzufordern / und
dem von H. wiederzustellen / im Fall
aber eines und das andere albereits
von den Besitzern vereuffert / seynd
die jenigen / so wissentlich etwas vom

Raube und Abnahnz gekauffet/ oder
 sonst erlanget/ der rechten mehr des-
 selben/ nebenst den interesse, die an-
 dern aber/ derer von dem vicio nichts
 wissend gewesen/ so viel sie lucriret/
 anerstaten schuldig/ und mögen hie-
 rüber die/ so malâ fide etwas darvon
 überkommen/ in willführliche Straf-
 fe nicht-unbillich genommen werden/
 B. R. W. Ex hoc præjudicio collig-
 gitur, quoniam dominium rei non
 transfertur. *E. restituenda. Ead. de*
re aliquod scilicet offert præjudicium,
in iisdem principiis fundatum, in
miscellanis sententiarum. Georgii Bea-
ti part. 1. Tit. 3. cap. 34, cujus summa
hæc: solutionem pecuniâ furtivâ
factam esse nullam verb. Hat euch
einer ungefehrlich vor 14. Tagen
zweyhundert Gilden bahres Geldes
gestohlen/ und ihr könnt darthun/
dass er von demselben Gelde etlichen
dem er schuldig gewesen/ seine Schuld

bezahlet / und etlichen von solchem
gestohlenem Gelde geliehen / so habe
ihr das Geld / damit er seine Schuld
bezahlet / dasselbige unter ihr Geld
nicht vermischet / dergleichen daß es
andern geliehen / zu fordern wol fug /
W. X. W

§. 22. *Res fungibilis*) supra dictum
quomodo acceptetur *JCuis* voca-
bulum *rei*, nim. pro instrumento
vitæ. Omnis autem instrumenti na-
tura aliàs consistit in usu. E. etiam
vitæ instrumenti; hinc propterea
sunt, ut hominum inserviant usui,
quò suam conservare possint vi-
tam. Per unum aut duo verò vitæ
instrumenta conservari nequit e.g.
per carnem, frumentum &c. Sed
alia etiam requiruntur. E. maxima
instrumentorum requiritur copia.
Quæ conclusio etiam ex 7. *Arist.*
Pol. 7. Quod instrumentis multis
indigeat hæc vita, deducitur. Por-

rò, ex præcedentibus, ubi ad vocem *abusus* quadam monui, constat, quasd. res usu finitò perire, quasd. remanere etiam post usum. Argumentor ita ex hisce :

Quæc. res post usum perit, illa res est fungibilis.

Atqui res, quæ constant pondere, numerò ac mensurâ (*licet cum Ulpiano ita loqui*) post usum pereunt. E.

Quæ constant numerò, pondere ac mensurâ sunt res fungibiles.

Quæc. res sunt fungibiles, illæ veniunt vel in mutuum, vel in creditum.

Atqui quæ pondere, numerò ac mensurâ constant, sunt res fungibiles. E.

Res quæ constant pondere, numerò, ac mensurâ, veniunt vel in mutuum vel in creditum.

Hæc conclusio est l. 1. §. 1. ff. b. Notum alias est per l. 2. §. 3. ff. d. 1. Inter mutuum & creditum esse differen-

ferentiam: Illud enim ab hoc tanquam species à genere differt.

§ 2. *Ad abusum*) cum res fungibilis ad abusum detur, sequitur exinde, eam rem alios etiã præbere usus. Ad hoc intelligendũ quædam ex *L. Pol. Arist. 6.* erunt deducenda, ubi cuilibet vitæ instrumento duplex describitur usus: unus suus, alter non suus, ut calcei inductio in pedes, est suus seu proprius, h. e. qui naturaliter nõ aliis cõpetit vitæ instrumentis. Non suus, qui communis vocari potest, est permutatio seu alienatio, qui usus aliis etiam competit vitæ instrumentis, cum sc. aliõ indigemus instrumentõ, illud, quõ abundamus, permutamus, vel aliõ alienamus modõ, hic usus est communis. Interdum autem accidit, ut aliqua res præter usum consuetum seu propriũ alium etiam præbere

bere teneatur usum E. g. pecuniæ
 usus proprius est *ejus absumtio*, ita, ut
 post usum non amplius suo domi-
 nio, cuius primò fuit, eundem præ-
 stare possit usum. Dubium autem
 nullum est, quin alium, præter pro-
 prium ac consuetum admittat u-
 sum, ita ut non solvatur tanquàm
 res fungibilis *ad abusum*, sed quæ
 in specie restitui possit. Quare mu-
 tuum non erit quando ostentatio-
 nis saltem gratiâ quis sibi 100. nu-
 merari petit. Casus potest esse ta-
 lis, Titius olim sœcordia atque de-
 sideria bonum otium quæsit in A-
 cademia bonaque paterna ventre
 laceravit, domum reversus cogitat
 de divite virgine ducenda, novit
 quandam sed gibbosâ, vel claudicâ
 sed divitem, petit Cajum, ut simu-
 let se ipsius debitorem, ac in vir-
 ginis præsentia ei solvat aliquot
 centum, tanquàm debitum, sed in
 specie eosdem quos solvit tha-

eros, restituendos, quò sibi
 imagnetur virgo gibosa vel
 claudica, eum esse divitem, cum
 tamen maximâ rei familiaris labo-
 ret inopiâ. Per definitionem hanc
 mutui, non est tale. Esto igitur a-
 xioma ex definitione mutui dedu-
 ctum hoc:

*Quaecunque res fungibilis non
 datur ad abusum, illa non venit in
 contractum mutui.*

Atq. pecunia quæ est res fungi-
 bilis, quando ostentationis gratiâ
 solvitur non datur ad abusum. E.

Pecunia hæc sc. modò, h. e. o-
 stentationis gratiâ data, non venit
 in contractum mutui.

Hæc conclusio est *l. 3. §. fin. ff.
 Commodati. l. 4. ff. d. t.* Proinde
 colligitur hæc regula: Quando-
 cunque datur aliqua res fungibilis
 ad ostentationem & pompam, illa
 ipsa res venit in naturam vel refer-
 ri potest ad naturam commodati.

Eatenus, quatenus venit in naturam commodati, non venit in naturam mutui. Sub illo axioma subsumi etiam potest l. 20. ff. b. cuius casus est hic: Donavit Titus Cajo hanc lege pecuniam, ut eam ei in continenti mutuaret. Neque donatio, neque creditum erit. E. non dabitur ad abusum. I. l. 18. §. 1. ff. b. ubi unus dat qs. deponens alter ut mutuans accipit, *non datur ad abusum nec est una eademque voluntas*, uti supra ex natura contractus monstravi. Sub eadem majori propositione subsumi etiam potest l. 4. ff. eodem cuius casus est ejusmodi E. g. Titius vult emere equum, petit Marvium, ut ei 40. mutuando succurrat, sed antequam emat, non velit crediti nomine teneri, sed ut fingatur ac si fuerit apud eum, ob iter moliendum, deposita. Quod fit ratione accipientis; ideoque etiam ad periculum tenetur.

Quò casu allato, patet, ad abusum datū primo nō fuisse, nihilominus quoniā ipsius gratiā fingitur pecuniae depositio, antequām instituitur emtio, recipientis periculo est, propterea ob omne conveniri potest damnum. Ratione periculi spectat etiam hūc *l. ii. (si certum petatur, quæ ita sonat: Incendium ære alieno non exiit debitorem h. e. non liberat. Quare? Reip quia pecunia debitoris gratia est. Quapropter ita argumentor.*

Cujuscunque gratiā aliqua res, quicquid est, est, illius etiam periculo est.

Jam subsumatur à juris tyrone *all. l. 4. ff. b. § d. l. ii. (si certum petatur. Tunc conclusiones nihil aliud erunt, quam leges ipsæ uti pluribus hætenus ostensum, Indè mihi non persuadeo, facilio- rem ac breviorē in veniri posse. metho-*

methodum hac : cum (factâ ex actâ definitionis explicatione) ipsi tyrones leges tanquam conclusiones, licet antea nunquam legerint, vel audiverint, deducere possint ex definitione ac axiomatibus.

§. 24. Cum igitur, uti ex manifestissimis juris naturæ fundamentis seu deductionis principiis fuit deductum, mutuum in hoc consistat, ut res quæ in mutuum venit, ad abusum detur, sequitur, illum, qui ad abusum dare vult, ipse sit Dominus. Quis autem talis sit supra ex Arist. de prompfi & quidem sumtō axiomate ex natura Domini, à contrario sensu deduxi l. n. §. 2. ff. n. l. 13. §. 2. ff. n. l. 2. §. 4. ff. b. quæ omnes etiam ex natura abusus fluunt. Esto igitur axioma: Quandounque aliquid fuit datum ad abusum tunc mutui contractus est (non

(non exclusis sc. aliis requisitis)
 Quibus positis colligitur ratio,
 vel decisio hujus casus: Fictus à
 Mævio mutuat 100. elapsis autem
 duobus vel tribus diebus, cum iis
 postea nō indigeat, ei restituit ean-
 dē speciem. Ex quo colligitur ini-
 tiū mutui contractūs esse inspici-
 endum. Ratione restitutionis puto
 tamen distinctione hīc opus esse.
 Aut enim tam creditoris quā de-
 bitoris mihi versatur utilitas, aut
 saltē debitoris. Si saltē debitoris,
 non autē creditoris, tūm omni tē-
 pore, ante destinatū tempus fieri
 potest solutio creditori: Cūm juxta
 principiū politicū non ut liber ho-
 mo creditor latatur. Proindē lædi-
 tur, vel damnum sentit cūm contra,
 ipsius interesse debiti sit: restitutio
 hinc tanquām ex fundamento fluit
 distinctio, quādo dixi, aut Credito-
 ris jubesse inter esse, tūm restitutio-

nem debiti (quoniam creditor est liber homo, liber autem homo secundum Aristotelem nullum sentire teneatur damnum) fieri non posse. Cessante autem damno in creditore tanquam libero homine restituito fieri potest. Exinde iterum colligo, quod debitor respectu creditoris sit quasi servus. Nam ita limitatur illud politicum principium, nullum liberum hominem alterius oratia damnum sentire, nisi sponte se subjiciat, quæ subiectio fieri potest variis modis, & quidem etiam ad tempus: elapsô autê eô tempore excedit illum statum q̄s. servilem, ita, ut iterum fiat talis, qualis ante declaratam voluntatem fuit h. e. liber homo. Similiter se se habet cum debitore, quando elapsum est tempus solutionis, paratus autem est solvere cum omnibus usuris ad tempus solutionis.

lutionis promissis vel sine usuris
 (si nunquam fuerint promissa)
 tunc depositio earum cum sorte
 fieri potest eò ipso autem quò fit,
 debitor renunciat qs. servituti. In-
 dè facile decisio fluit, cui pecunia
 deposita (modo ritè facta) pereat.
 Nam non amplius debitor est ser-
 vus, sed liber homo. si autem ratio-
 ne creditoris esset servus, pecunia
 periret debitori (cum debitor sit
 dominus speciei, creditor generis)
 Proinde pecunia postea fit credi-
 toris gratiâ, quicquid est. E. ei etiã
 perit, de quo principio supra ex
 Aristotele etiam pluribus, Ex hisce
 generalibus juris naturæ fluunt ex
 viri summè honorandi Magnifici
 Richteri decisionibus variaz con-
 clusiones ac præjudicia, imprimis
 ex decis: 73. part 2. n. 1. *debitum an-
 te diem solvi non posse.* Ratio supra
 ad fuit ob damnum creditori tq. li-
 bero homini emergens, fuit data.

Quan

Quando autem ex libero homine non fit servus, ex creditore sc. h. e. nullum sentit damnum ob restitutionem seu debiti solutionem vel vult fieri talis cum sponte se se subiciat debitoris voluntati ante solutionis diem fieri potest solutio. Hinc tanquam conclusio fuit, quod habetur *dict. loco n. 4. verb.* Debitor igitur ante diem solvens, creditor vero petere non potest. Addit suam rationem ex l. pen. de pact. Quisquis enim licentiam habet his, quæ pro se in introducta sunt, renunciare. Quæ de re in collegio juridico Jenensi Mense Novembr. Anno 1621. ad quaestionem Hansen Scheiffen curatorio nomine Jost Wiskausens in Mülthausen relicta viduæ responsum fuit: daß den Schuldnern frey steht, ehe/der Termin herbey kommet/

ar

zu zahlen. Ex meo autem dato principio politico limitari potest illa decisio dum dictum, si creditor non fieri velit servus, h. e. damnum sentire non velit, quod fieret si alias pecunia ap. alium fuisset exposita ad producendos qs. fructus sive usuras, facta autem restitutione ante tempus præterlapsum, pecunia iterum fit sterilis, creditor tq. liber homo præter voluntatem fit servus. Quapropter concluditur, quodocunque debitor facit id quominus fiat servus h. e. debitoris gratiâ, ne unicum quidem sentiat damnum tum solutio prefragante etiam creditore, fieri potest. vel ejus depositio quæ, firmiter facta, vim solutionis habet: tollit enim omnem obligationem l. 54. ff. de solution. Quare rectè colligit *Magnificus Ruch. part.*

2. *decis. 75. n. 3.* debitorem per hujusmodi depositionem ab omni obligatione liberari, ita ut amplius à creditore conveniri nequeat. Nā dictum solutione vel de positione factā factus est liber homo & percōsequens sinitur cursus usurarū. Ex hāce juris naturæ principiis per demonstrationem implicitam fluunt sæpe numero laudibus exornati *Magnifici Domini Richter* sequentes conclusiones *d. l. n. 5.* *Hac decisio (sc. n. 4.) limitatur* 1. *si debitor sortem cum usuris omniq; causa & utilitate solvere velit* vel uti clarius *ibid.* exponit: *si ante diem solutionis offerat simul id, quod interest, & futuras etiam usuras usq; ad destinatam solutionis diem omnemq; utilitatem, qua fuerat habenda, si solutio ad destinatum diem*

diem fieret. Nam dixi, cum nō
 creditorem nullum incommo-
 dum vel damnum sentire debere,
 h. e. ne ratione unius circumstan-
 tiæ fiat servus. Präjudicium quod
 ibi profertur ac *mens. Nov. Anno*
 1621, pronunciatum est hoc: Tho-
 ma Körnern zu Mockorn respon-
 sum fuit: Hat Mas Göze die 150. fl.
 welche auff nechst verchienen Martini
 fellig worden / auch im vergangenen
 Sommer offerirt und als ihr solch Geld
 anzunehmen euch verweigert / das
 selbe bey dem Ambschreiber depo-
 nirt, darauff am 5. dieses Monats
 Novembr. der Landknecht solch
 Geld in euern Hoff geworffen / und
 ihr es des andern Tages frühe zu
 euch genommen / und in die zahlung
 nicht gewilliget / sondern euern dis-
 sens und angezogene proteltation
 beweisslich zuverstehen gegeben : So
 ist gedachter Mas Göze mit Müns /
 und

unbero Behrt/ wie die selb uff Mar-
 cini ganghafftig gewesen/ auch zube-
 friedigen schuldig. Ex eadem supra
 allata ratione juris naturæ fluunt
 etiã cæteræ limitationes d. l. Inde
 damnû etiam sentit creditor si de-
 bitor pro proba moneta solvere ve-
 lit reprobã monetam *Magnif.*
Ricb. d. l. n. 9. &c. & mox remo-
 vendam, die auff den Sprung ste-
 het/ und bald abgesetzt werden soll.

§. 25. *Indigendi*) Positã voce hãc se-
 quitur, indigentiã causã mutui esse,
 ac omnium societatum cujus indi-
 gentiæ sc. fundamentum supra fuit
 datum ex axiome, ex experien-
 tia manifesto *Deum & naturam*
sc. non omnia uni soli vite dedisse
instrumenta ex quo probavi, qua-
 re detur mutuum. Cum igitur
 (uti supra demonstratum) indigẽ-
 tia causa sit omnium societatum
 sequi-

quodc. institui quod illis in societate viventibus commune est. Omne bonum vel est honestum: vel jucundum; vel utile. Ubicunque tale est bonum, ibi etiam est amicitia. (est hypothesis Ethica.)

Quare colligo: Uti se se habet bonum: ita etiam se se habet amicitia.

Atq. datur bonum honestum, jucundum & utile. E.

Dabitur etiam amicitia honesta, jucunda ac utilis.

In societate datur bonum. E. dabitur etiam amicitia. Proinde sequitur, per amicitiam omnem conservari societatem.

Inter mutuum celebrantes est societas. E.

Ulla societas conservatur per amicitiam.

Quapropter sequitur: Quod acrior est societas, eò major amicitia:

F

citia:

citia; Indè qui alicui gratificatur pecuniam mutuo dando, major est amicitia, quàm quæ in aliis deprehenditur contractibus. Deduco igitur hanc propositionem: *In indigentia pecunie amicus amico opem fert, & quidem indigenti ob quod maximam ei debet gratiam, quæ Aristoteli 2. Rhet. 7. definitur quod sit, quâ is, qui quid habet, dicitur gratificari indigenti: non ut aliquid referat: neq; ut ad eum, qui gratificatur, aliquid propterea perveniat sed ejus tantum causâ cui gratificatur.* Quâ definitione posita, colligo hoc axioma.

Quic. alicui gratificatur, non facit eò, ut ei propterea aliquid retribuatur.

Atq.

Atq. qui alicui mutuatur, ille cui mutuatur, gratificatur. E.

Non facit eò, ut propterea aliquid retribuatur.

Però : Quodocunque quis facit, ut non propterea aliquid ei retribuatur, ille facit gratuitum quoddam.

Atq. qui alicui mutuatur, non facit propterea, ut aliquid ei retribuatur. E.

Qui alicui mutuatur, facit gratuitum quoddam.

Hæc conclusio est *juris manifesti*, quando dicitur *mutuum suâ naturâ gratuitum esse*, h. e. per naturam gratiæ ex 2. *Reih. Arist. 7.* sine ulla remuneratione. Quapropter ex mutui natura non fluit, usuras esse solvendas, sed ex aliò justo E. g. pecuniæ usus, vel potius pecuniæ finis est, ut nobis acquirere possi-

mus ea, quæ faciunt ad conservandam vitam humanã. Huic per analogiã attribuitur (licet aliàs infertilis sit) ac si producat fructus, cum tamen non faciat. Quod si enim quis retineret pecuniã, quam mutuo dat, sibi ad vitã necessaria acquirere posset : eò ipsò autem, quò eã caret, damnum patitur, quod nullus pati tenetur liber homo. E. carentia pecuniæ facit carentiam eorum, ad vitam necessariorum, quorum quasi constituenda est quædam æstimatio. E. aliqua etiam admittit æqualitas, ut interdum usuræ solvantur: modo non sint illicitæ, sed legitimæ, & vocari solent *Landtsbüchelszinsse*. Sunt enim accessio fortis, & eodem Jure censeri debent. *Magnificus Dn. D. Richter. Delif. 72. part. 2. n. 22.* sed ratione Juris in n. seqq. limitatur. præjudicium in Scabinã,

zu Jenensirmen. Mart. Anno 1640.
 pronunciatum est hoc: Jobanni
 Thielen & Christophoro Sunden-
 grun zu Franckfurt am Mayn re-
 spondimus: daß die restirende / und
 von den 300. Rthlr. legaten Gel-
 der her rührende / zinsē und aliment
 Gelder mit dē Capital einerley pra-
 vilegium und vorzug in Rechten
 haben. Quare, cū maximè egeat
 consentit etiam in usuras. Egere
 autem Arist. *dicto loco dicuntur*
homines isti, qui appetunt, maxi-
me, si eis sine dolore carere non
possunt & paulo post. Quocirca
et qui in paupertate, fugare sub-
veniunt, etiam si parva quadam-
at minuta suppeditaverint pro-
pter magnitudinē indigentiae et pro-
pter tempus ipsum magnam gra-
tiam in eunt. Sicuti hae Aristo.

telis' verba fundamentum *usurarium*. Hinc ob definitionem istam allatam earum constitutio est juris naturæ, modus autem constituendi potius juris positivi: cum variaz hinc considerandæ veniant circumstantiæ tam personarum, quàm loci, de quibus in l. 26. C. de *usuris*, ubi certæ constitutz sunt classes, quæ lex præcipit justitiam universalem. Addatur *Magnifici Richteri pars 2. decis. 74. n. 34.* Quare colligo hoc: *Quandoque ultra usurarum modum lege determinatū solvantur usura, quod fiat contra Reip. salutem h. e. justitiam universalem, quæ virtutes præcipit ac vitia prohibet. indè vitia virtutum sunt contraria; Quapropter iterum deduco ex hoc Quic. plus usurarum loco sumit*

mit, avaritiæ ducitur vitiõ. Pro-
 ptereà maximè erit vitiosus. Vitiõ-
 si autem homines ab illis, qui vir-
 tute imperandi (uti Aristoteli vo-
 cantur) l. 3. pd. sunt instructi h. e.
 quibus competit per l. 7. ff. de
 LL. imperare, vetare permittere
 ac punire è Republica sunt ex-
 stirpandi, Indè necesse est, ut ipsi
 etiam illis, qui virtute parendi sunt
 instructi h. e. subjectis, tanquam
 exemplum fulgeant hoc est ut nul-
 lum exercent fœnus illicitum,
 hinc fluit ex hac juris naturæ ratio-
 ne, quare in l. 3. (si certum pet.
 § l. 33. ff. b. præsitibus Provin-
 ciarum prohibitum fuerit, id
 exercere fœnus: Cùm (ceu mon-
 stratum) illorum sit subjectis, vir-
 tute præstare. F 4

§. 26. In proximè præcedenti §. paucis tetigi naturam gratiæ ac indigentia: [ex qua varias deduxi conclusiones, ex quibus iterum deduco hanc per deductionem implicitam: *E. Ille qui succurrit indigenti, erit hujus amicus.* Propterea, ob amorem ad gratiam exhibitam hunc illius etiam fieri amicum necesse est. Huc facit, quod habet Aristot. 2. *Reth.* 4. verb. *A. mant etiam eos, qui aut ipsis, aut iis, quos ipsi caros habent beneficia tribuerant aut magna, aut prompto atq; alacri animo, aut certis quibusdam temporibus, idq; ipsorum causa.* Quibus positis, firmiter concludo *E. similiter ex lib. Ethicis Arist. (ubi de amicitia agitur:)* Hunc debitorem bene factorem necessario amare debere.

Ex

Ex hisce dictis deduco sequen-
tia:

Quic. eget, appetit.

Quic. appetit, vult aliquod bo-
num.

Quic. consequitur bonum, quod
vult, ille liberatur à malo.

Quic. liberatur à malo, liberatur
à dolore:

Quic. liberatur à dolore ab ali-
quo, ille ei benè facit.

Quic. alicui benè facit, ille alte-
rum amat:

Nam amicitia est benevolentia,
Indè erit amicus. Amicus autem est
secundum Arist. 2. Rhet. 4. qui amat
et contra amatur.

Quis igitur non valdè amaret
eum, qui alicui certò tempore be-
neficium tribuit juxta definit. amo-
ris Arist. 2. Rhet. 4. E. g. Si Titius
rusticus ab hostibus captus; vel im-

E s.

sum.

summa constitutus paupertate ; vel
 vitæ periculo , cui milites nasum
 ac aures abscindere volunt , rogi-
 tat amicum , ut ei mutuo suc-
 currat, quò vitam, vel nasum ac au-
 res retinere sibi que postea gratu-
 lari possit, quod ab hostib9 seu mi-
 litibus se saluum ad suos receperit.
 Ex quibus iterum fluit illud Docto-
 rum tritum, *mutuum in se gratuitum*
esse, quatenus indigenti succurritur.
 Indè licet ultra mutuo acceptam
 pecuniam promiserit, quod non
 plus teneatur solvere, quæ conclu-
 sio (*uti videre est*) ex justo flu-
 it naturali, quæ est *l. 17. pr. ff. de*
pactis. Et l. 11. §. 1. ff. h. cujus ca-
 sus est hic : Titius à Mævio, cum
 maximè egeret pecuniâ, mutuat
 ad certum tempus, quò elapsò,
 non solummodo ei pecuniam ejus-
 dem

dem generis cum v. g. 20. verum etiam ultra 20. s. restitutum vel le, ait. Ex justo naturali non potest monstrari s. promissos joachimicos esse solvendos, sed contrarium potius. Secum etiam trahere videtur vitium avaritiæ, quod, ceu supra ostensum, est contra finem Reip. propterea prohibetur. Quod si autem unum prohibeatur, sequitur, præcipi alterum. Avaritiæ contrarium est liberalitas. Ex indè deduco hanc conclusionem: *Creditoris non est plus sumere ultra debitum, sed minus seu liberalitatem exercere. Et hæc conclusio est juris naturæ.*

§. 27. In antecedentibus pluribus fuit ostensum, in quo natura consistat amicitie (de qua, ut hic agatur, obmutui naturam intelli-

gendam, operæ pretium est. } *Supra etiam dictum, ob bonum, omnem esse amicitiam, & hanc, uti bonum, se se habere ipsum, tribus sc. modis. Quare colligo, cum bonum altero præstantius, amicitiam etiam alterà esse præstantiorem. Præstantius bonum est honestum jucundò, jucundum præstantius utili. Hinc necessario seu demonstrativè fuit, præstantius etiam esse bonum honestum utili. Quapropter concludo: præstantiorem etiam esse amicitiam honestam jucundâ utili. Cæterùm omne bonum est fluxum. E. etiam amicitia, per deductionem factam. Cessante autem amicitia, cessat etiam benevolentia (est axioma ex natura amicitia). cessante benevolentia cessat etiam benevolentia effectus, (est iterum axioma.)*
 quare

Quare colligi quodammodo potest ratio, quare ratione mutui pignora constituantur: imprimis ubi est bonum utile, ac per consequens amicitia utilis, ubi enim tale est bonum vel talis amicitia (uti inter mercatores) non adeò securi sumus de debito recuperando, quàm ubi est amicitia jucunda vel honesta. Ut autè pignoris fiat constitutio, iterum non potest monstrari ex mutui natura, sed fit per accidens, quatenus bonum non præcisè seu absolutè consideratur. h. e. catenè quatenus per naturam suam considerari debet. Exèplòres fiet clarior hòc modò, dicendo, què admodum se se habet cù aliqua lege, quæ in se còtinet justum naturale. h. e. quæ deduci potest vel ex Ethica, vel Politica, quæ deductio fit, cù datur ratio Juris naturæ, quod jus est æternæ

veritatis, nec unquam in se ac sua
 naturam potest mutari: ita etiam lex
 tanquam conclusio. Propterea e-
 andem in se continebit necessita-
 tem ac aeternitatem: Et sic cadit
 sub scientiam quae Arist: *1. post. An. 2.*
 definitur, ut sequitur: *Scire autem*
putamus unam quamq; rem simpliciter
non sophisticò modo i. e. cum puta-
mus causam cognoscere, propter
quam res est, ejus rei causam esse
nec posse eam aliter se habere. Sic
 omne bonum cadit sub scientiam
 aequae ac lex E.g. depositum quat-
 tenus sub scientiam cadit, necessa-
 rio est restituendum quia de essen-
 tia ipsius est. Quod si non fiat,
 non est depositum: ejus enim a-
 mittit naturam. Sic etiam omne
 bonum semper est tale. Quate-
 nus autem ob aliquam circumstan-
 tiam lex non procedit E. g. depo-
 situm

ficum non redditur depositi amit-
 tit naturam, & sic cadit sub pru-
 dentiam, cujus est circa singularia
 versari. Interim tamen infallibi-
 liter sequitur, omne depositum,
 quod tale non debet non reddi, cum
 ob circumstantiam quandam non
 redditur (ceu paucis ostensum)
 tale amplius non est; hinc *per defi-*
nitionem non demonstratur per su-
 am causam. Nam scire h. e. demon-
 strare est rem quae sc. est per cau-
 sam suam, non alienam nosse. Ita
 etiam bonum quatenus boni a-
 mittit naturam h. e. quatenus fit
 fluxum. Quibus positis colligo,
 de mutui natura non esse, quatenus
 concipitur gratuitum, ut indigens
 benefactori constituat pignus.
 Quapropter infero: Quatenus bo-
 num est fluxum amicitia etiam ta-
 lis est, & per consequens non adeo
 firma

firma est benevolentia: Proinde non amplius ejusmodi est securitas, qualis antea fuit, cum bonum ad huc esset, uti esse debebat; Hinc argumentor.

Quic. securus non est de debito recipiendo, ille potest sibi cavere.

Atq. quando amicus mutavit benevolentiam, vel veretur ne mutaturus sit erga amicum, a quo mutuo accepit, securus non est de debito recipiendo. E, sibi cavere potest.

Quic. sibi cavet, vel fit pignori- bus, vel fidejussoribus, vel stipulatione.

Atq. quando amicus mutavit benevolentiam, vel veretur ne mutaturus sit, cavet sibi. E.

Vel fit pignori- bus, vel fidejussoribus, vel stipulatione.

Quare colligo, in securitate m.

CCG

erediti indigentem debere credi-
 tori pignus, hypothecam per l. 41.
 pr. & l. 28. l. 4. §. 1. ff. b. vel fidejuf-
 sores constituere, vel stipulationem
 præstare per l. 1. §. 6. ff. de fidejuss.
 si. l. 9. eod. &c. Exindè colligitur,
 cùm in securitatem pignus consti-
 tuti possit, necesse. Est (uti supra
 ad vocem datur demonstravi) ut
 pignus cõstituturus sit dominus sc-
 verus: hinc sine omni dubio Feu-
 dum à vasallo, cùm directus Do-
 minus non sit, oppignorari non
 posse, sed potius fructus Nam-
 eorum directus est dominus. In-
 dè colligitur ratio præjud. quod
 habet Georg. Beatus in miscell.
 sent. part. 1. Tit. 3. cap. 30. verb.
 Nach dem ihr uns erste Klagen / so
 E. W. E. seeliger gläubiger / so in
 Aeten namhafftig benandt / wieder
 kesselbigen nachgelassene Güter / vor
 euch

auch / als dieser Sachen verordneter
 Commissarien einbracht / was auch
 das jentige in unmündigen Ulrich
 von E. Vormunden seines Interesse
 halben an den Lehn Gütern einge-
 wand / fambt denen / was der Erstig-
 keit halben disputiret zugeschiedt
 und gebeten hat / auch des etc. Als
 sprechen wir Schöppen zu E. vor N.
 daß Ursula E. der verstorbenen
 Dienstmagd am allerersten ihren
 Lohn vom Erbe solle gegeben werden /
 und alsdem / was Schoß und Erb-
 zins belanger / von den Gütern / dar-
 auff der Zins und Schoß steht /
 entricht und bezahlt werden. Es
 soll aber das Lehen mit der Be-
 zahlung der Schulden vers-
 chonet / und unbeschwert blei-
 ben / es were denn Sache / daß etliche
 Schulden darauff straffriger weise
 ver-

Verschrieben/und uff den Fall hielte
 man sich zu den Früchten des
 Lehens billich/danun auch erliche
 von den Gläubigern ihre Verpfän-
 dung und Arrest / derer sie sich rüh-
 men/aber doch derer keinen Schein
 gemacht wie Rechte in Sächsischer
 Frist würde erweisen und darhün/
 fonderlich daß sie beständiger und
 kräftiger weise geschehen und vollzo-
 gen/so soll alsdann/ und denselbigen
 auch/ was die andern belanget / so
 keine Verpfändung oder Kummer
 haben der Erstigkeit halben / förder
 ergeben was Recht ist Von Rechts
 Wegen.

Supra ex Aristotele fuit dedu-
 ctum, quod gratificari sit, cum in-
 digenti quid datur, non ut aliquid
 referat &c. Ex quib. deduxi, mu-
 tuum esse gratuitum. Interdum
 autem

autem accidit, ut mutuanti, ne penitus frustra mutuaverit pecuniam singulis annis aliquid detur, quod supra vocavi usuras, & non fuit ex natura mutui: quomodo autem id fiat, etiam dixi. Ex quibus corollarii loco deduco hoc: *Uti sese habet bonum, ob quod colitur societas: ita etiam se se habere deberent regulariter usura.* Hinc stante hoc colligo: *Ubi utilis est amicitia, ibi majores solvenda sunt usura, quam ubi honesta ac jucunda.* Exinde promanet, mercatores usuras saltem usuras petere posse, & ubi loci consuetudo, majores. *Magnific. Dn. D. Richter part. 2. dec. 74. n. 43.* Et ita mens. Junii Año 1609. ad consolationem Illustris Regiminis in Wundungē & Facultate Jurid. Witteb. iudicatum fuisse, ibi recēset: *Würde Kläger als ein Handelsman sein interesse*

esse und Schaden anderweit ange-
 ben und erweisen / so were er damit
 zuhören / im Fall aber solches er zu-
 thun nicht bedacht / werden ihm an
 statt derselben fünfß außß hundert
 à tempore mortz anzurechnen Jähr-
 lich von Beklagten nicht unbillig er-
 stattet. Hinc iterū fluit *Quò major a-*
micitia, minores essent solvenda usura.
 Proindè patet, usurarum constitu-
 tionem ex iusto fluere naturali,
 non autem ex illo, quod mutui
 natura, seu dèfinitio continet. De
 hac sententia plura speculari re-
 linquo: Jcti enim est, per L. 51. ff.
 LL. eas scire, quod non est verba
 earum tenere, sed vim ac potesta-
 tem. Ex hisce speculationibus
 conjici potest, quem hæc metho-
 dus sapiat usum in deliberationi-
 bus legum condendarum, inque
 con-

consultationibus, decisionibus legendis ac conscribendis. Hæc obiter.

S. 29. In indigentia attenditur vel solius mutuarii utilitas ; vel etiam aliquô modô Reip. Hinc hi mutuantes cæteris præferuntur mutuantibus, seu creditoribus, qui vocari solent privilegiati, & sunt in secunda creditorum classe (jure enim Saxi s. constituuntur classes creditorum & illi præferuntur omnibus hisce qui ratione temporis his sunt priores. Quare (cùm publicæ utilitatis potior habeatur ratio, quam privatæ) patet, quod illi, qui in ædificii refectionem mutant omnibus illis, qui in tribus sequentibus continētur classibus, præferantur, quod est l. 25. ff. b. Nesc. per LL. XII. tabbi civitas ruinis deformetur ut quis autem ejusmodi gaudeat privilegiô requiri (1) ut eâ in ratione fu-

erit data. (2.) ut pecunia illa reapse
 fit collata in domus refectionem.
 De quibus fit Gail. *suarum observ.*
lib. 2. Magnif. Carpz. in Jurisp. fo-
renf. part. 1. Constit. 28. def. 106. verb.
Modo ad conservationem pecunia no-
minatim mutuo data, ex ea, res refecta
probetur. Hinc formi sent. in causa
 Was in Reesfelds zu Voigtsberg
 Mens. Decembr. Anno 1628. verb.
 sent. Obwohl Martin Schuster zu
 besserung seines Hauses von euch 37
 fl. erborget / deswegen ihr allen gläu-
 bigern / auch denjenigen / so ältere
 hypotheken uf selbiges Haus erlan-
 get / vorzugehen gemeinet sey ; da a-
 ber dennoch daß solches dar lehen zu
 dem Ende von euch geschehen / in der
 obligation ausdrücklichen nicht ge-
 meldet würde / oder aber von dem sel-
 ben Gelde daß Haus in Warheit
 nicht gebessert worden were / dafür
 sichs aus eurer Frage ansehen leset.

So

So hette ihr euch auch einiges Vorzugs vor andern Glaubigern nicht zu freuen. *B. N. W. Ibid. n. 5. d.* Quod si ita se se habeant, dubium nulum est, quin omnibus hypothecariis, etiam anterioribus expressis præferantur. Hanc conclusionem etiam confirmat 105. verb. *Quæ ad refectionem & conservationem domus vel alterius rei pecuniam mutuo dedit, præferitur hypothecariis, etiam anterioribus expressis.* Hinc form. sententia in causa Michael Schaffhirtens Glaubiger zu Dresden. Mens. August. 1631. verb. sententiæ. Zum andern wird bezahlet vor andern auch ältern hypothecen D. Alexander Faber wegen 80. Reichstahler / so er zu vorbesserung der Pappier. Mühlen dargelihen. *Job. n. 5. d.* Hoc fuit exemplum, quando indigentia facit ut privati cuiusdam ac Reip. (& quidem primario) attendatur utilitas. §. 30.

Interdum indigentia penes multos est, qui vel sigillatim, vel conjunctim considerantur. Hisce an numerari potest. l. 27. ff. de qua ita sonat: *Civitas mutui datione obligari potest, si ad utilitatem ejus pecunie verse sunt. Alioquin ipsi soli, qui contraxerunt, non civitas tenebitur.* Hic non considerantur cives sigillatim, sed conjunctim, civitas enim est societas, societas est quasi unum quoddam, cui, præprimis ejus administratoribus solet mutuari, qui ei, tanquam impuberi Tutores vel Curatores olim præpositi erant in municipiis civitatibus, quæ pupillis æquiparari solebant. Resp. Erf. furtensis etiam peculiares habet Curatores, populum repræsentantes; Indè deducitur ratio (quoniam pupillis æquiparabantur civitates) quare creditor probare teneatur pecuniam in creditoris versam esse

utilitatem, sin, ipsi conveniuntur
 administratores. Nam Juris na-
 turæ fundamentum potest esse hoc:
*Quomodo is, qui contrahit, cum per-
 sona minus habili curiosus esse de versio-
 ne in rem, debeat.*

§. 30. *Ut restituat rem*) Eò sc. tem-
 pore quò restituere promisit. Quod
 si cesset in rei restitutione ac mo-
 ram committat, ad interesse conve-
 niri potest. vid. Oldendorp. *class*
4. ad. 17. n. 6. cum hoc etiam co-
 sentit Gilmannus *lib. 2. decis. 24. n. 119.*
dicens, eos propter moram commissam
teneri ad interesse. Ratio philosophiæ
 practica est hæc, quod amicus non
 debeat amici abuti amicitia: est e-
 nim liber homo. Nullus au-
 tem liber homo alterius gratia da-
 mnnum sentire tenetur nisi spontè
 se subjiciat. (*est action. Polit.*) Atq.
 amicus hic est liber homo. E.

Amicus alterius amici gratia
 nulle

nullum sentire tenetur damnum.

Damnum autem est, quando admittitur aliquid, ex quo diminuitur patrimonium. Gilmannus d. l. n. 134.

Maximum autem sentiret damnum e. g. si promissa esset solutio ad certam diem, quò statim elapsò, creditor voluerit eâ ipsâ pecuniâ pignus luere. E. appropinquante tempore debiti fieri debet restitutio, siue interpellatus fuerit debitor, siue non: Dies enim debendi pro eò interpellat, si promissio ad diem certum facta *l. magnus. C. de contrah. & constip.* Ex Jure naturæ hæc omnia clariora reddi possunt, dicendo ex natura contractûs, qui est consensus, consensus est voluntatis declaratio, voluntas per definitionem ejus, cum sit appetitio boni, ceu supra ex Arist. fuit deducum, est liberum quodd. Indè datur ratio, quare contractus primò sit voluntatis postea necessitatis

h. e. quando quis semel declaravit suam voluntatem, quod cum alterius conveniat voluntate e. g. creditor mutuat quidem debitori 100, sed cum hâc conditione, ut elapsô triennii spatiô à solutionis tempore ei restituantur, ne damnum ferat ex pecunia non restituta, e. g. cum veretur, ne in pœnam sit casurus, vel ut pignus petere, vel emere vel conducere domum possit, tùm debitor ob voluntatem semel declaratam, id efficere promisit, promissâ etiam servare tenetur; exindè oritur obligatio, quæ libero homini imponit necessitatem ad aliquid faciendum. Et illa necessitas tam à conscientia quam lege ei debitori sc. ad solvendum imponitur h. e. quando quis suam declaravit voluntatem, cui non resistunt leges, sed vim addunt, Huc faciunt Arist. verba 1. *Resb.* 15. *Et pacta quidem* (omnis enim contractus est pactû)

*non ita demum rata sunt, sicum lege
 consentiant: ac leges pactis robur ac fir-
 mitatem tribuunt (inde ratio Juris
 recepti, pacta contra leges esse nul-
 la.) Omninoq; lex ipsa pactio, ac con-
 ventio quaedam est; ita, ut quic, fides
 fallit, actionesq; subvertit, is leges ipsas
 tollere videatur. Hinc pacta de Jure
 naturæ, non autem de Jure civili (ur-
 bi est ratio historica, de qua alibi)
 sunt servanda. Ideoque dicitur con-
 tractus fieri necessitatis. Non ob-
 stante eò, quod à pacto ad contra-
 ctum non liceat argumentari. An-
 tequam autem declarabatur vo-
 luntas, erat contractus voluntatis.
 Quatenus igitur quis resistit postea
 voluntati semel declaratæ, oritur
 injustum quoddam. Quare? Resp.
 quia Leges salutare esse contra-
 hentibus ita negotiari deprehen-
 dunt; Inde necessitatem faciendi
 etiam eis imponunt. Cùm igitur in-
 justum sit resistere voluntati semel*

declarata, cui leges ac conscientia vim obligandi addunt, sequitur creditor adversus debitorem concedi actionem adeo, ut debitorem debitoris convenire possimus; hinc, præjudicium; ejusd. tenoris videre est in Georgii Beati *miscellan. sent. part. 1. tit. 3. de mutuo cap. 24.* Lipsiæ pronunciatum: Anno 1551.

Daß Leonhard B. von wegen der Schuld/die ihm Hans E. seliger hinterstellig blieben / zu Recht nicht befügt / euch eure Güter in Arrest zu legen / der Schulden halben / die ihr Hans E. schuldig / es were dank Sach / daß er sich seiner Schulden an Hans E. Erben und Gütern / nicht erholen Lönne / in dem Fall / möchte er durch Kummer und Arrest dasjenige / was ihr und andere H. E. schuldig seid anfassen / und davon zu Recht / bezahlte machen / doch seind auch dadurch euer Schutz / Einrede und Defensiones nicht benommen // wes

thre

ihr Verer gegen S. L. und seine Er-
 ben vorzuwenden habe / B. R. W.
 Quare autem datur actio contra
 debitorem, item contra debitorem
 debitoris? Resp. quia omnis actio
 provenit ex injusto. Jam verò inju-
 stum est si debitor non præstet præ-
 standam, similiter debitor debitoris.
 E. hæc actio eò directa est, quæ con-
 queritur de persona, quod non fa-
 ciat faciendam, per naturam obliga-
 tionis. Quatenus autem quis obli-
 gatur ad aliquid faciendum, fungi-
 tur quodam officio. E. actio hæc
 consistet in eo, quando conqueri-
 mur de persona, quod non sumus
 faciendum officium. E. erit actio perso-
 nalis. Inde concludo: Quando de-
 bitor statuto ac determinato tem-
 pore ac die non solvit pecuniam
 mutuo datam, conveniri potest à
 creditore ad interesse, ratione da-
 mni emergentis. Hæc facit quod
 habet Gilmanus supra citatò loco

n. 138. verb. *interesse respectu damni emergentis debetur Jure Causae etiam non soluto negotiari, dummodo probei moram debitoris in solvendo precium. Imò usuras etiam petere potest, cum tamen regulariter non fiat ob moram, in contractibus stricti Juris, quale est mutuum, sed à tempore litis contestationis l. cum fundus in pr. ff. si certum pet. E. g. (uti habet Gilmannus cit. loc. n. 136.) Si tu teneris mihi ad solutionem ad certum diem, & quia non solvisti, capio ab alio usuras, quod licite peto à te usuras. Nullus igitur erit, qui haec omnia ex fundamentis Juris naturae deducta, vocet in dubium. Quapropter iterum concludo : (cum hujus contractus fundamentum sit amicitia, de qua in Ethicis) eò ipso, quò teneretur ad interesse, quod non consideretur tanquam amicus : Concipitur enim amicitia turare hoc in passu ad id tempus, ad quod accepit. Elapsò autem determina-*

tō temporis spariō, amicitia accedit abusus, cum forsā dolo non restituit, & dicitur omittere moram. Moram autem vel ex eo fecisse intelligitur, quia litigare maluit, quam restituere vel solvere *l. nemo ff. de verb. Obl.* Porrō. Omnis abusus est vitium, vitium destruit amicitiam, per hypothefin Ethicam. Quare sequitur: cessante amicitia, ejus, etiam cessare benevolentiam.

Atq. cessat amicitia, quando alter amici alterius abutitur amici amicitia. E.

Cessat etiam benevolentia.

Major est axioma, ex definit: amicitia deductum.

Porrō. Cessante benevolentia, ejus etiam cessat effectus.

Atq. cessat benevolentia quando amicus amici abutitur amicitia E.

Benevolentia cessat effectus.

Quare ex justo naturali omnino deduci potest (non autem ex mutui

natura, quæ etiam quodd. continet
 iustum naturale) *iustum esse, interesse
 solvi debere*, quod secum pecunia
 tanquam accessoriū, æque ac usu-
 ras, uti alia res, fructus producat.
 Nam quilibet diligens, pater fam.
 in eo collaborat ac sollicitus est, ut
 indies augeat substantiam bono-
 rum seu vitæ instrumentorum, quæ
 faciunt ad vitam humanam conser-
 vandam. Hæc de restitutione rei, vel
 alterius, quæ in creditum venit, ubi
 notandum, antequam restitutio fi-
 at, necesse est, ut probetur genus in-
 mutuo actoris gratia esse, & elapsõ
 solutionis tempore (quod allegat)
 speciem ipsius etiam gratiã h. e. se-
 esse verum dominum, alterum
 verò ipsius quasi servum. Leges au-
 tem neminem concipiunt servum,
 sed liberum, h. e. non injustè aliquid
 vel alterius rem, sed proprium ali-
 quem possidere. Quare speculator
in tit. de Emphy. §. 5. n. 83. dicere mor-

tus; possessorem plus Juris habere
 in retinendo, quàm actor in agen-
 do. Indè firmissimis rationibus Ju-
 dici fides facienda est, alterum ser-
 vum seu alterius debitorem esse,
 quod non Juris sed facti est. Quic-
 quid autem facti est, de eo non præ-
 sumunt Jura: E. firmis rationibz
 probandum. Aliæ autem probatio-
 nes notante Aristotele 1. Rhet. 2. &
 13. sunt artis expertes, aliæ artificio-
 sæ vel, uti Johann: *Emericus à Rosbach*
in Process. Juris civil. tit. 53. de proba-
tionibus n. 4. aliique, artificiales; ac
 inartificiales appellant. *Arist. 1. Rhet.*
2. artificiosas vocat: quæ arte & o-
 peranostra comparari queunt. *Rosb.*
d. l. definit, quæ ex ipsa causa per so-
 lertiam Advocati inveniuntur &
 depromuntur. Ille definit: inartifi-
 ciales *d. l.* quæcunque: artificiosas
 nostro comparata non sunt, sed
 prius erant. Hic, *Rosb.* nim: Inartifi-
 ciales probationes definit, quæ ad

fidem faciendam extrinsecus sumuntur à testibus, tabulis, scripturis, juramentis, ubi etiam allegat Aristotelem *est. loco.* Ad inartificiales refert testes, quaestiones, syngraphas. Et in *lib. l. c. 15* dicit: *sunt enim iudiciorum propria; sunt autem numero 5.* *Leges testes pacta conventa, quaestiones, iusjurandum.* Ex hisce Arist. dictis colligo: E. Mutuum, cum sit facti, per testes, pacta, iusjurandum &c. probari posse. Hinc creditor qui aliquod allegat factum, probare debet. Nam qui fundat se in aliqua qualitate, vel facto probare debet illud intentionis suae fundamentum. *Magnific. Du. Richter. part. 1. deces. 63. n. 13. & 14.* Cum itaque mutuum per iusjurandum probari possit, per rationem allatam, sequitur exinde praedictum quod habet Georg. Beatus in *miscell. sent. part. 1. Tit. 3. c. 26.*

§. 22. *Eiusdem generis* quod Philosophus est species, Cuius est genus. E.

res in mutuum data, cum per usum
 absumatur, in specie restitui nequit,
 sed in genere seu idem genus *per l. 2.
 pr. ff. b.* cum genus non pere-
 at. Propterea sequitur ratio qua-
 re dicatur, mutuantem esse ac ma-
 nere dominum generis, non speciei.
 Ideoq; genus non perit mutuantem,
 & species quando perit, suo domi-
 no perit. Mutui vel crediti domi-
 nit, qui tanquam mutuum vel credi-
 tum accepit. E. huic perit. Proinde
 iterum sequitur, quonia mutuantem
 non perit genus, idem ei esse restitu-
 endum. Plura ratione generis, ne a-
 deo prolixus fiat hic tractatus, nolo
 addere: nisi hoc: cum contractus hic
 sit stricti Juris, sequitur aliquod ge-
 nus pro alio genere solvi non posse
 e. g. vinum pro tritico, & contra
 & c. *per l. 2. pr. & §. 1. in fin. l. 3. ff. b.*
 Idem vult Georgius Beatus in *mis-
 cell. sentent. part. 1. Tit. 3. de mutuo cap.
 15.* praedictum Lipsienium est hoc.

Daß euer Gläubiger / denen ihr baht
 Geld bey Gehorsam zugeben pflichtig /
 nicht schuldig: sind / dafür liegende
 Gründe anzunehmen / sondern ihr
 möget solche eure Güter Versteckchen
 zuverkauffen drey 14. Tage nach ein-
 ander ausbieten lassen // und dem
 so am meisten baht Geld darumb ge-
 ben will / hingeben // und damit eurer
 Gläubiger zu frieden stelle / *B. R. W.*
Idem etiam vult præjudicium ibid.
cap. 9. verb. Es ist aber euer Gläubiger
 die gedachte Mitten / oder ander eure
 Güter dermassen wie sie durch den
 Bürgemeister oder die Geschwornen
 daselbst geschätzt anzunehmen nicht
 schuldig *B. R. W. Add. Magnific. Dn.*
Richter. part. 2. decis. 72. n. 4. § 5.

§. 33. *Bonitatis*) vocabulum
 hoc est homonymum, homonyma
 autē plures quā unam admittunt
 significationē Quæ plures quā u-
 nā admittunt significationē illę vo-
 ces sunt obscuræ quæ obscuritas vi-
 tium

riū: haberi solet vocis. Definitio autem quoniam constat ex vocibus, debet esse perspicua. Indè quando vox aliqua est obscura interpretanda est, quā in significatione sumatur. Ut autem eò melius ostendatur, quā in significatione sumatur hīc bonitas, dicendum, respiciendum esse ad subiectum, de quo vox hęc prædicatur: dicitur enim res in mutuum vel creditum data: ejusdem bonitatis esse restituendas. Quæ rei virtus dependet ab usu rei, de quo supra ex Aristot. d. l. h. e. ut res, seu vitæ instrumentum præstare possit usum tam proprium seu suum, quā in communem. Quando itaque ejusmodi instrumentum vitæ alicui fuit datum: h. e. quod bonum fuit, sive præstitit indigenti usum, tunc bonum iterum etiam est restituendum, non scilicet species, quæ fuit data, sed alia ejusdem generis. Proindè nun-

quàm conclusio ex præmissis generalibus fuit, quod habet *Magnificus Dn. Richter in suis decision. part. 2. decis. 72. n. 4. & 5. verb. De essentia mutui est, ut res accepta reddatur in eodem genere, eademq; bonitate.* Quod si non fiat, fit contra Justum naturale, quod est in definit: *mutui.* Exinde oritur querela & per consequens actio personalis, uti pluribus in præcedentibus, hoc est ubi conqueritur de persona, quod non suo fungatur officio, licet in ipso contractu non fuerit expressum. Fundamendi loco est hoc axioma.

Quodc. faciendum fuit ex natura contractus, de illo ut in specie paciscatur non est necesse.

Atq. ut restituatur res ejusdem bonitatis, quâ data fuit, fuit ex natura contractus sc. mutui. E.

Ut res ejusdem bonitatis restituatur, non est, paciscendum. *Hæc conclusio est l. 3. ff. b. Eandem conclusio*

clusionem etiam habet. *Magnificus Dn. Richter* in suis *Decisionibus Dec. 72. n. 4. § 5. verb. licet non fuerit additum ut in eadem bonitate restituatur. Et hoc ipsum quod inter contrahentes semper videtur actum: de luti in Dicasterio nostro Mense Junii Anno 1619. ad consultatorem Hans Heinrich Steinming in Stern pronunciatum fuit: dasz indubio und presumptive die contrahenten wann Geld aus geliehen wird/auff dem valore welcher damals gebräuchlich und nicht auff die folgende Steigerung mit einander schliessen.*

Quapropter concludo ex præcedenti conclusione, quæ est ad instar majoris propositionis syllogismi, quod ejusmodi pactum omitti possit, & additum esse superfluum.

§. 34. Ex præcedenti s. constat in quo rei fungibilis, pecuniæ imprimis consistat bonitas, ut præstet sc. usum præstandum, quod si

fiat, dicitur bona. Bonitas autem iterum consideranda; aut enim bona dicitur ratione materiæ (quæ notante Aristotele debet esse rara &c.) naturæ & ponderis, quæ intrinsicè consideratur. Alias bonitas consistit in forma, quæ extrinsecum quoddam est, propterea ut eam habeat, debitumque præstet usum, etiam quædam vocari potest bonitas extrinseca. Quibus positis, colligo hanc conclusionem. In pecunia mutuo data potest haberi ratio tam bonitatis intrinsicæ quàm extrinsicæ. Bonitas intrinsicæ consistit in materia opendere, & ferama, & propterea camurata censetur quando are magis est contaminata, quàm tempore contractus fuit, weni Schrot und Korn geendert / und die Münge daran vermindert oder gar verboten worden. Bonitas extrinseca consistit in æstimatione valore cursu &

usu wenn der werth und valor geerhöhet und die Münze entweder gesteigert oder vermindert / oder gar verboten worden. *Magnificus Dn. Richt. part. 2. Decis. 72. n. 7. & 8.* Reliqua hinc addenda videri possunt ap. alios, imprimis in *Magnifici Sirvvi Exerc. 16. syntagm. Jprud.* (quod jam in omnium ferè manibus *ib. 27. & seqq.*

§. 35. *Quantitatis* Positã vocula hãc, iterum sequitur, mutuum esse contractũ. *Stricti Juris.* Exindè colligo, quod debitor in majorem summam condemnari non possit, licet in plus convenerint, quãdã re videatur præjudicium ap. *Nobiliss. Hahn* in notis ad *V. Vesenb.* Est autẽdem seu eadẽ quantitas esse restituenda, quã conclusio est *l. 6. ff. h. l. l. ii. §. 1.* & sic ex natura contractus *Stricti Juris*, qui fundamentum habet injusto particulari, quod est recta ratio dirigens & conservans privatorũ societates h. e. quatenus sunt patresfam. Patres autẽ fam. in eo versantur ut familiam seu vitæ instrumentorum corpus augeant, quod fieri etiã potest pecuniam otiosam, seu per aliquod tempus fibrilem exponendo. analogiã ita dictum *Jæque ac alia res pro* itaq. qua

fructus, qui h. l. sunt usuræ. Quando itaq;
 que neq; usuræ, neq; integrū debitū solvi-
 tur, læditur creditor, delinquitur contra
 iustitiā particulare. E. in hujus locū suc-
 cedit injustitia particularis, quæ nō ob-
 servat equalitatē in bonis fortunæ. Quā-
 doc. autem in civitate oritur injustum
 quodd. seu inæqualitas, tūm illa non est
 salva: cūm omnes partes salvæ non sint,
 notante Arist. in *Pol. lib. 7.* Cūm igitur in-
 justum omnem tollat equalitatē, necesse
 est, ut id, quod præcepit tam justum uni-
 versale, quàm particulare strictè obser-
 vetur. Inæqualitas enim est, quando cre-
 ditor non recipit tantum, quantum indi-
 genti dedit. Quapropter, cūm inæquali-
 tas in Rep. esse non debeat, necesse est, ut
 contractus mutui sit stricti juris. Præterea,
 civitas cōstitit ex liberis personis, liberæ
 autem personæ sibi invicem obligatæ nō
 sunt, nisi mutuo consensu sibi invicē vel
 mediante conscientia, vel lege, vel Ma-
 gistratu necessitatem ad aliquid facien-
 dum, patiendum vel omittendum impo-
 fuerint, hinc dico, cessante, mutuā volū-
 tate, alter eorum fit servus. Et hoc proce-
 dit ratione iusti particularis. (h. e.
 quatenus in societatis debet esse equali-
 tas.) non autem ratione iusti universa-
 lis h. e. quatenus, quis vult exercere libe-

calitatem, seu minus sumere à debitore,
 imprimis paupere, quàm fuit datũ. Hinc
 ex hisce constat, non exiguum, præbere
 suũ usuro differentiã Justitiæ particula-
 ris ac universalis. In quo justo particulari
 fundata etiam est conclusio quam habet
Magnificus Dn. D. Rischer in suis Decis.
decis. 73. part. 73. n. 6. verb. Creditoris suo
non debet minus. Item in eod. justo funda-
 ta etiã est subhastatio bonorũ quæ fluit
 ex cõclusionem prælaudati viri, & illa cõ-
 clusio ex justo naturali, & fieri potest ob-
 solutionem debito tempore non factam
 vid. præjudic. in Georgii Beati *miscell.*
sententiar. part. 1. Tit. 3. c. 23. verb. sent.
 Seid ihr aus verursachung der nicht
 bezahlung euer Schuldiger / auff die
 20. fl. in schulden kómen / und seid er-
 bótig euern Gläubigern / die auf euch
 dringẽ / und auff ein Zeit bezahlt wollẽ
 seyn / alle euer Güter / beweg. und un-
 beweglich / beßgleichen auch nominz
 bonorum zu cediren und abzutretẽ /
 und wolle fürder angeloben / was ihr
 hernacher erwerben / und siber euern
 Enchalt entbehren möcht / euern
 Gläubigern zugustẽ. . . . möcht ihr
 eu

auch des Kerkers dadurch frey und
 sicher V. R. W. Ex quo colligitur
 hæc conclusio in ratione ac legibus
 fundata: E. ob solutionem debitâ
 tempore non factam, in carceratio
 habere etiam potest locû. Item, ex
 eod. præjudicio hæc: E. factâ cessio-
 ne omnium bonorum liberatur de-
 bitor à carcere. Ea de re habe-
 tur sent. Lipsiensium d. l. cap. 25. verb.
 Sprechen wir Schöppen zu E. vor
 Rechte / werde ihr euer Gläubigern
 vor die Schulden / damit ihr ihme
 verhafte / alle euer Güter cediren, ab-
 treten und übergebē / sich ihrer Schul-
 den derer zu erholen / so hetten sie auch
 darüber ferner zu beklagen / euch auch
 mit Gefängniß zu bedrängen nicht
 fug / V. R. W. Cessat etiam in carce-
 ratio cum debitoris bona excedūt
 debiti summam. Verba sent: Spre-
 chen wir vor Rechte / Wann ihr höher
 dann euer Schulden sich erstrecken /
 begüert und besessen / auch erbötig
 gem. e. S. 3. Slang von euer

Gütern zu thun / oder die Hülfte zu leisten / und nach diesen erbieten / so seid ihr unbillig der Schulden halben in Verhaftung genommen / und darzu so lang enthalten / derowegen ihr euch derselben billig zu erledigen / und wann die erledigung erfolget / alsdann möget ihr die / welche euch darein unbillig gebracht / deshalben Rechtlich wol belangen. von R. W.

Als ihr uns ein Verzeichniß eurer Schulden halben / so euern Vater ausständig seyn sollen etc. Demnach sprechen wir etc. Daß ihr wohl fug habt / euers Vaters Gläubigers uff die Summa / davon daß über sante Verzeichniß meldet zu beklagen / und die Schulden / darüber ihr keine Beweifung habt / ihnen in die Gewissen zu stellen / und was sie dann andern ihnen in die Gewissen gestalten Summen Endlich nicht verneinen dürfen / noch erweisen möchten / daß daran bezahlet / d. h. sie euch

zubezahlten schuldig / Boni D. W.

Paucis, ex positâ stricti Juris contractus naturâ, ex Juris naturæ fundamentis, colligo, quod neque etiam in majorem condemnari possit summam debitor, ceu supra traditum, quæ conclusio est. *all. l. 11. §. 1. 6. ff. b.* Non obstat autem quod interdum quoddam detur interesse, de quo supra pluribus. Huc facit etiam quod habet Gilmannum, *Decis. 23. lib. 2. n. 121.* qui ita dicit. *Nec est contra Jus, aliquid ultra ipsam sortem recipere, modo id reddatur ex causa interesse, damni emergentis, aut lucri cessantis. Nec, quod sortis accedit, loco interesse usura est.* notant eodem n. 123. d. l. Inæqualitas seu contra iustum particulare, & per consequens contra mutui naturam (quæ fundata in iusto particulari) iterum esset, si debitor aliud solvere vellet creditori, hinc fuit quod habetur in *l. 2. §. 1. ff. b.* verb. *quod pro alio invito creditori solvi non potest.* Hæc conclusio fuit etiam ex voce generis, de quibus supra pluribus.

F I N I S.

*Spero fore, ut Benevolus Lector ob errata,
quæ non meâ, sed alias culpâ irrepserunt,
me excusatum habeat & sequentia ut &
cetera, quæ ob alia negotia, nescio quæ, addi-
dere non licuit, amicè corrigat, id
quod officiosè ro-
gito,*

In Præfatione.

P. 9. esse deberet lin. 6. pro com-
ponendos lege compositos. p. 11.
lin. 10. pro minor lege minor. p. 12.
lin. 18. pro exindè lege inde. p. 28.
lin. 14. pro consilii lege consiliis. in
ead. lin. sanè præponatur *is* p. 33. lin.
18. pro vobe lege voce p. 34. lin. 6.
pro compensandos lege compen-
sando.

In Discursu & Tractatu.

P. 1. lin. 9. pro invenire lege in-
veniri. p. 4. lin. 21. pro studiosi lege
studiosos p. 5. lin. 15 pro eo lege io.
p. 23. lin. 7. pro magor lege major.
p. 24. lin. 20. pro ante lege antea. p.
27. lin. 4. pro laborat lege labore.
Ibid. lin. 9. pro oper

tnt, cui voci præponatur *quod*. p. 34.
lin. 19. pro virtutis lege vitii. p. 44.
lin. 18. pro Qui lege Quod. p. 46. lin.
5. *ale* post ponatur () & ibid. lin.
9. post reddat lege sequitur. Ibid.
lin. 2. pro q. ponatur Q. cui præpo-
ne aliquod punctum. It. p. 47. lin. 3.
inter *usum* & *quare* inter jiciatur: *con-*
trahere posse. p. 64. lin. 7. *omittendi ad-*
de gratiâ p. 76. lin. 2. pro positi lege
positis. p. 79. lin. 5. pro vocatur lege
vocetur p. 84. lin. 15. pro quæ lege
quâ. p. 91. pro lege cara l. clara
p. 102. lin. 10. pro sed lege tamen Ib.
lin. 4 pro dominio lege domino p.
105. ab init. addantur seq. sequitur,
omnē societatem ob bonum quod-
dam; & deletur quodc. p. 108. lin.
12. pro oratio lege gratiâ p. 111. lin.
17. pro prefragante lege refragãte p.
112. lin. 5. dele *dictum* p. 114. lin. 12. pro
indigēdi lege indigēti. p. 111. quæ ef-
se deberet 121. l. 16. pro præsitib; leg.
Præsidibus. p. 112. (aliàs 121.) lin. 8.
pro ad lege & p. 127. lin. 3. pro sit le-
ge vid. p. 116. lin. ult. pro requiri le-

tnt, cui voci prapōnatur quod. p. 14
 lin. 19. pro virtutis lege viril. p. 44
 lin. 18. pro Qui lege Quod. p. 46. lin.
 5. tale post ponatur () & ibid. lin.
 9. post reddat lege sequitur, ibid.
 lin. 1. pro q. ponatur Q. cui prapō-
 ne aliquod punctum. It. p. 47. lin. 3.
 inter *usum* & *quare* inter jiciatur *con-*
trahere posse. p. 64. lin. 7. *omittendi ad-*
de gratiā p. 76. lin. 2. pro positi lege
 positis. p. 79. lin. 6. pro vocatur lege
 vocetur p. 84. lin. 18. pro quæ lege
 quæ. p. 91. pro lege carā l. clara
 p. 101. lin. 20. pro sed lege tamen ib.
 lin. 4. pro dominio lege domino p.
 105. ab init. addantur (sq. sequitur)
 omnē societatem ob bonum quod
 dam; & delcatur quodc. p. 108. lin.
 12. pro oratio lege gratiā p. 111. lin.
 17. pro prefragante lege refragāte p.
 112. lin. 5. dele *dictum* p. 114. lin. 12. pro
 indigēdi lege indigēti. p. 111. quæ est
 e deberet 121. 16. pro præsibit leg.
 præsibus. p. 112. (aliās 121.) lin. 2.
 ad lege & p. 127. lin. 3. pro sit le-
 rid. p. 116. lin. ult. pro requiri le-
 ge

ge requiritur. p. 130. l. 4. pro quo
 modo lege quod. Ibid. lin. ante-
 pen. pro actioni lege exiom: p. 136.
 lin. antep. pro durete leg. durate. p.
 139. lin. 14. pro aliiq; lege alii. p. 143.
 pro data lege datas. Ibid. lin. ult.
 pro nunquam lege tanquam p.
 144. lin. 15. pro fundamēti lege
 fundamēti. p. 144. lin. 17. pro opēde-
 re lege pondere Ibid. pro ferama
 lege forma p. 149. lin. 3. pro su-
 um usuro lege usum.

pag. 49. &
 pag. 114.

tut, cui voci præponatur *quod*. p. 34.
lin. 19. pro virtutis lege vitil. p. 44.
lin. 18. pro Qui lege Quod. p. 46. lin.
5. *ale* post ponatur (,) & ibid, lin.
9. post reddat lege sequitur, Ibid.
lin. 2. pro q. ponatur Q. cui præpo-
ne aliquod punctum. It. p. 47. lin. 3.
inter *usum* & *quare* inter jiciatur: *con-*
trahere posse. p. 64. lin. 7. *omittendi ad-*
de gratiâ p. 76. lin. 2. pro positi lege
positis. p. 79. lin. 5. pro vocatur lege
vocetur p. 84. lin. is. pro quæ lege
quâ. p. 91. pro lege cara l. clara
p. 102. lin. 20. pro sed lege tamen Ib.
lin. 4 pro dominio lege domino p.
105. ab init. addantur seq. sequitur,
omne societatem ob bonum quod-
dam; & deletur quodc. p. 108. lin.
12. pro oratio lege gratiâ p. 111. lin.
17. pro prefragante lege refragâte p.
112. lin. 5. dele *dictum* p. 114. lin. 12. pro
indigédi lege indigéri; p. 111. quæ ef-
se deberet 121. l. 16. pro præsitib; leg.
Præsidibus. p. 112. (aliàs 121.) lin. 8.
pro ad lege & p. 127. lin. 3. pro fit le-
ge vid. p. 116. lin. ult. pro requiri le-